

HETKEOLUKORRA KIRJELDUS JA ANALÜÜS

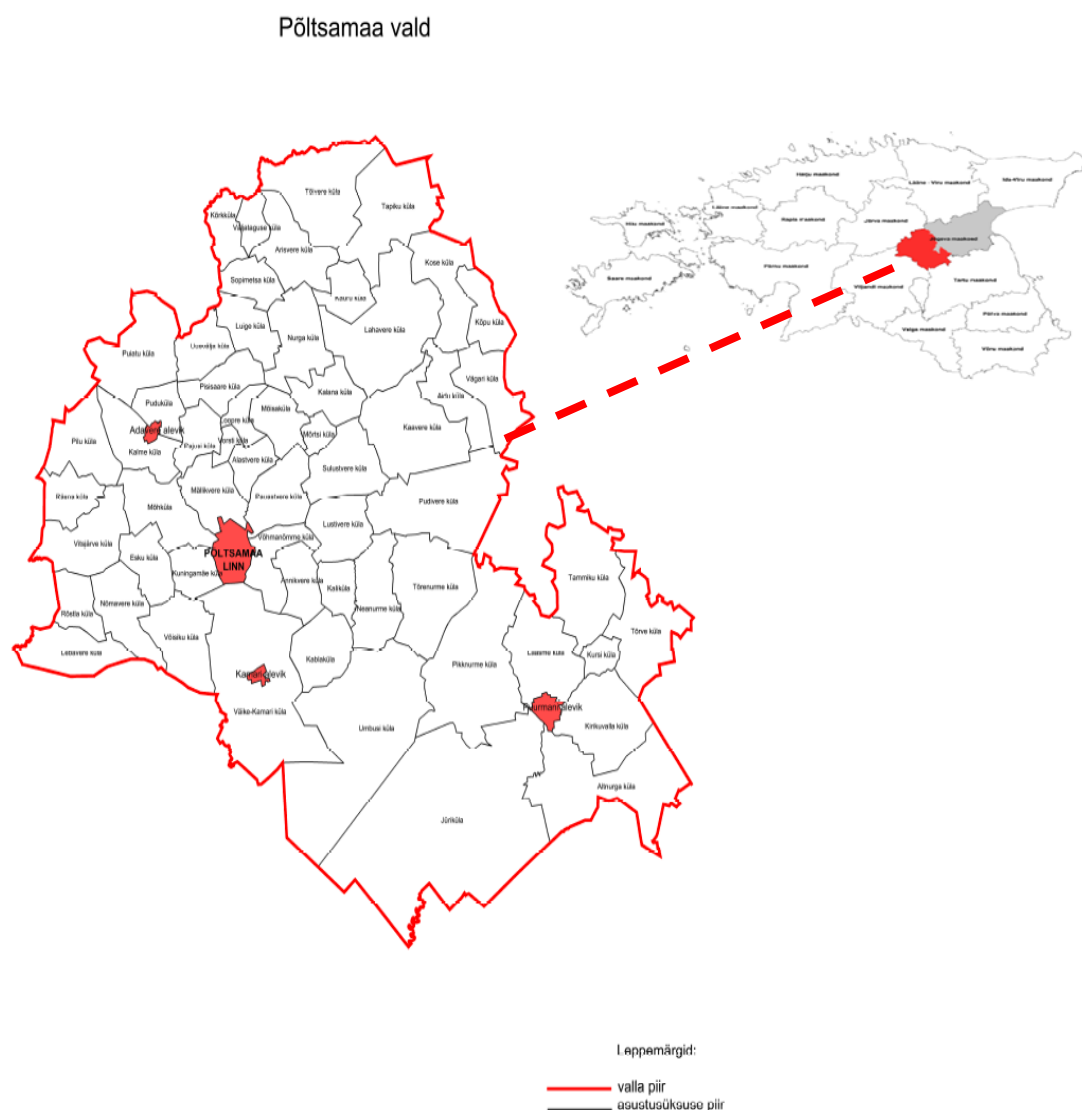
SISUKORD

1. PÕLTSAMAA VALLA PAIKNEMINE JA RAHVASTIK	3
2. AJALUGU	7
3. ELUKESKKOND (KESKKOND JA TARISTU)	9
3.1 Looduskeskkond	9
3.2 Haljastus ja heakord	11
3.3 Jäätmemajandus	11
3.4 Teed ja tänavad	11
3.5 Jalg- ja jalgrattateed	12
3.6 Tänavavalgustus	12
3.7 Hooned ja elamumajandus	13
3.8 Rajatised ja avalikud supuskohad	13
3.9 Telefoniside ja internet	14
3.10 Energeetika	14
3.11 Veevärk, kanalisatsioon ja puhastusseadmed	15
3.12 Kliimamuutustega kohanemine	15
4. HARIDUS JA NOORSOOTÖÖ	16
4.1 Koolieelsed lasteasutused	16
4.2 Põhiharidus ja gümnaasium	18
4.3 Huviharidus	19
4.4 Noorsootöö	20
5. KULTUUR JA VABA AEG	21
5.1 Kultuurikeskus	21
5.2 Raamatukogud	22
5.3 Põltsamaa lossikompleks	24
5.5 Külaliikumine ja koostöö kodanikuühendustega	25
5.6 Kogudused ja usulised organisatsioonid	26
6. SPORT JA LIKUMISHARRASTUS	27
7. TERVISEDENDUS	27
8. SOTSIAALHOOLEKANNE JA TERVISHOID	28
8.1 Sotsiaalhoolekanne	28
8.2 Laste hoolekanne	29
8.3 Eakate ja puuetega inimeste sotsiaalhoolekanne	29
8.4 Toimetulekuraskustega isikute hoolekanne	31
8.5 Sotsiaaleluruumid	32
8.6 Tööturg	32
8.7 Sotsiaaltoetused- ja teenused	33
8.8 Tervishoid	34
9. ETTEVÕTLUS	35
10. TURISM	37

1. PÕLTSAMAA VALLA PAIKNEMINE JA RAHVASTIK

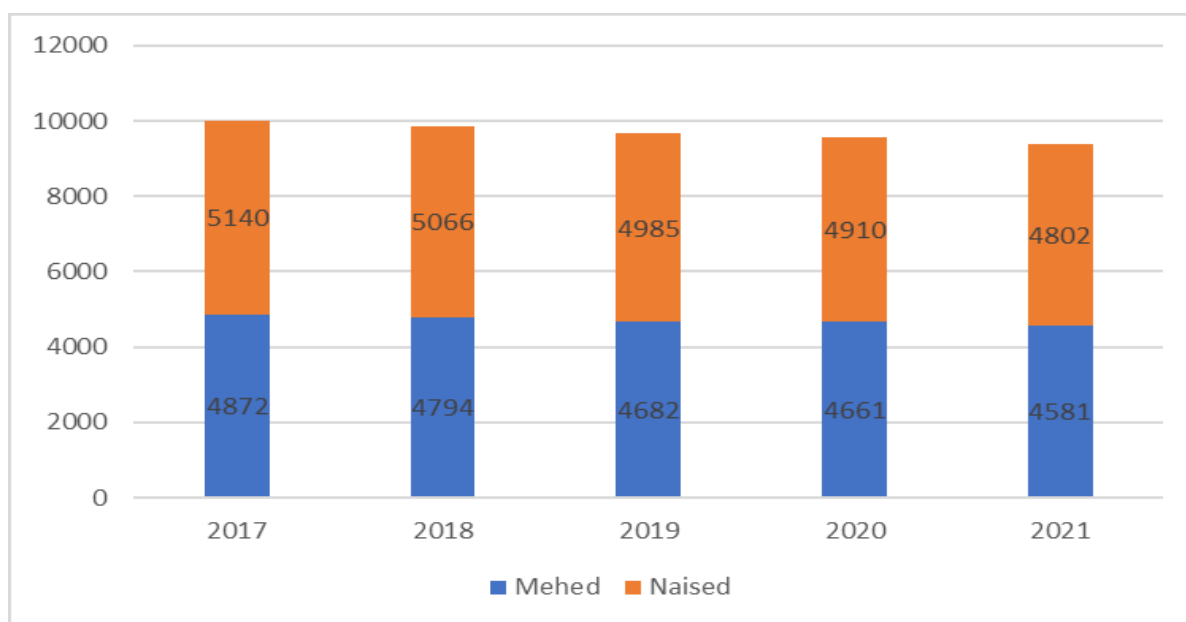
Põltsamaa vald on haldusreformi käigus loodud vald, mille moodustasid endised haldusüksused Põltsamaa linn ja Põltsamaa vald, Pajusi vald, Puurmani vald (v.a Puurmani valla Jõune, Pööra, Saduküla ja Härjanurme küla ja Pajusi valla Kaave küla). Ühinenud omavalitsuse territooriumi pindala kokku on 889,56 km². Vallas on 1 linn, 3 alevikku ja 58 küla, valla keskus asub Põltsamaa linnas.

Põltsamaa vald asub Kesk-Eestis. Valda katab tihe teedevõrk. Läbivatest teedest olulisim on põhja-lõuna-suunaline Tallinna-Tartu-Võru-Luhamaa maantee ning Jõgeva-Põltsamaa, Põltsamaa-Võhma ja Viljandi-Põltsamaa maantee. Vallale oluline tõmbekeskus Põltsamaa linn asub pealinnast Tallinnast 127 km kaugusel, regioonikeskusest Tartust 59 km kaugusel ning maakonnakeskusest Jõgeva linnast 30 km kaugusel.

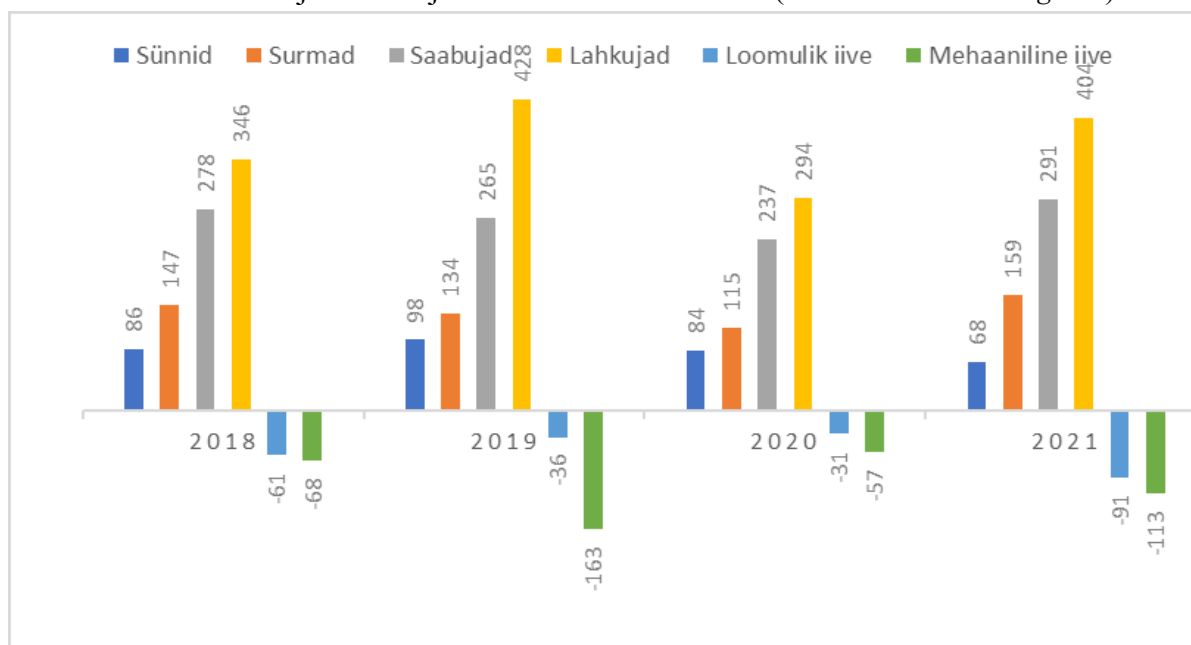

Joonis 1. Põltsamaa valla paiknemine.

Põltsamaa valla elanikkond moodustub peamiselt eesti keelt kõnelevatest ja Eesti kodakondsusega inimestest. Põltsamaa vallas elas Rahvastikuregistri andmetel 01.01.2022. a seisuga 9380 inimest, sh 4678 meest ja 5012 naist. Viimase viie aasta jooksul (2018-2022) on Põltsamaa valla elanike arv vähenenud 477 inimese võrra. Keskmiselt on Põltsamaa valla elanike arv antud perioodil vähenenud 95 inimese võrra aastas. Tendentsid on kajastatud joonistel 2 ja 3. Tabelist 2 nähtub, et ühinemisjärgselt (alates 2018) on elanike arv suurenenud 25 ja vähenenud 33 asulas. Suurimad vähenemised on olnud Põltsamaa linnas (-229 elanikku) ja Võisiku külas (-117 elanikku), kus viimase osas on muutus tulenev erihoolekande asutuse järkjärgulisest ära kolimisest. Rahvaarvu vähenemise ühe põhjusena võib nimetada madalat sündimust. Teise, veelgi olulisema põhjusena võib nimetada rändeotsesse (joonis 3).

Joonis 2. Elanike arv ja sooline jaotus aastatel 2017-2022. (Allikas: Rahvastikuregister).

Joonis 3. Põltsamaa valla rahvastikusündmused aastatel 2018 – 2021. (Allikas: Rahvastikuregister).

Rahvaarvu vähenemise kõrval on üheks oluliseks märksõnaks elanikkonna vananemine ja eakate inimeste suur osakaal rahvastikust. Statistikaameti andmetel on 2022 aastal Põltsamaa valla ülalpeetavate osakaal 67,1%. Eelnimetatud tendentsidele tuginedes jätkub elanike arvu vähenemine ka järgmistel aastatel, mis on üheks suurimaks väljakutseks valla juhtimisel, kuidas meelitada siia noori inimesi ja suurendada maksumaksjate osakaalu elanikkonna hulgas. Elanikkonna vanuseline jaotus ja tendentsid on kajastatud joonisel 3 ja tabelis 1.

Tabel 1. Põltsamaa valla elanike arvu muutus vanuse grupiti 2014–2021. (Allikas: Rahvastikuregister).

Vanuserühm	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Ajaperioodi 2014–2021 muutus	%
Lapsed (0–6)	741	658	644	622	568	500	529	519	-222	-30%
Noored (7–18)	1289	1239	1236	1229	1180	1094	1063	1066	-223	-17%
Tööealised (19–64)	6820	6619	6517	6333	5911	5799	5591	5299	-1521	-22%
Eakad (65+)	2373	2365	2390	2407	2353	2467	2484	2496	123	5%
Kokku	11223	10881	10787	10591	10012	9860	9667	9380	-1 843	-16%

Tabel 2. Põltsamaa valla elanike arvu muutus asulate järgi. (Allikas: Rahvastikuregister).

Asula	2009	2017	2018	2021	muutus 2009– 2017	muutus 2018– 2021	muutus alates 2009
vald	43	202	160	170	159	10	6%
Adavere alevik	648	509	481	477	-139	-4	-1%
Aidu	91	83	84	78	-8	-6	-8%
Alastvere	48	38	43	40	-10	-3	-8%
Altnurga	86	64	59	64	-22	5	8%
Annikvere	93	83	90	92	-10	2	2%
Arisvere	48	42	42	42	-6	0	0%
Esku	364	335	341	329	-29	-12	-4%
Jüriküla	67	68	67	61	1	-6	-10%
Kaavere	51	38	48	50	-13	2	4%
Kabla	44	35	38	40	-9	2	5%
Kalana	117	93	93	94	-24	1	1%
Kaliküla	68	59	65	78	-9	13	17%
Kalme	92	102	104	96	10	-8	-8%

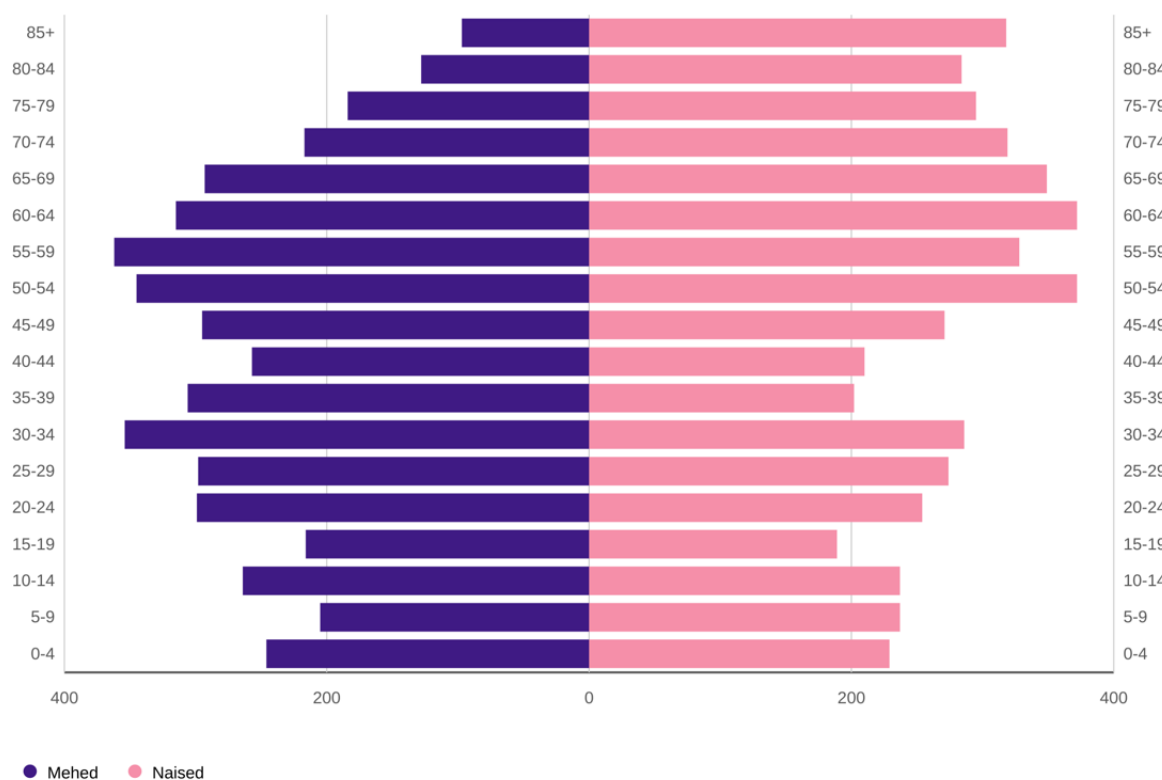
Kamari	179	164	167	155	-15	-12	-8%
Kauru	17	16	15	12	-1	-3	-25%
Kirikuvalla	37	29	24	21	-8	-3	-14%
Kose küla	44	34	28	23	-10	-5	-22%
Kuningamäe	80	65	63	65	-15	2	3%
Kursi küla	56	56	52	51	0	-1	-2%
Kõpu küla	49	41	42	32	-8	-10	-31%
Kõrkküla	22	13	12	12	-9	0	0%
Laasme	78	74	73	79	-4	6	8%
Lahavere	98	76	80	65	-22	-15	-23%
Lebavere	50	45	45	37	-5	-8	-22%
Loopre	24	21	21	20	-3	-1	-5%
Luige	31	26	26	24	-5	-2	-8%
Lustivere	425	368	360	379	-57	19	5%
Mõhküla	88	93	97	102	5	5	5%
Mõisaküla	22	19	20	22	-3	2	9%
Mõrtsi	23	13	13	14	-10	1	7%
Mällikvere	155	131	140	143	-24	3	2%
Neanurme	126	101	106	98	-25	-8	-8%
Nurga	24	27	27	26	3	-1	-4%
Nõmavere	104	93	87	94	-11	7	7%
Pajusi	101	99	99	93	-2	-6	-6%
Pauastvere	167	153	149	127	-14	-22	-17%
Pikknurme	198	169	163	168	-29	5	3%
Pilu	33	32	33	29	-1	-4	-14%
Pisisaare	343	290	273	258	-53	-15	-6%
Pudivere	53	51	48	47	-2	-1	-2%
Puduküla	55	63	60	48	8	-12	-25%
Puiatu	68	76	74	65	8	-9	-14%
Puurmani alevik	620	497	486	474	-123	-12	-3%
Põltsamaa linn	4683	4001	3963	3734	-682	-229	-6%
Rõstla	62	59	54	39	-3	-15	-38%
Räsna	9	4	4	4	-5	0	0%
Sopimetsa	19	17	14	15	-2	1	7%
Sulustvere	89	70	75	77	-19	2	3%
Tammiku	78	57	55	56	-21	1	2%
Tapiku	27	24	23	24	-3	1	4%
Tõivere	25	18	18	15	-7	-3	-20%
Tõrenurme	48	43	39	37	-5	-2	-5%
Tõrve küla	70	62	65	71	-8	6	8%
Umbusi	107	77	72	81	-30	9	11%
Uuevälja	37	24	23	24	-13	1	4%

Vitsjärve	47	36	36	40	-11	4	10%
Vorsti	22	20	25	27	-2	2	7%
Võhmanõmme	165	167	159	160	2	1	1%
Võisiku	390	276	261	114	-114	-147	-129%
Vägari	215	151	162	161	-64	-1	-1%
Väike-Kamari alevik	234	196	192	188	-38	-4	-2%
Väljataguse	23	24	22	22	1	0	0%
	11580	10012	9860	9383	-1568	-477	-5%

Toimunud rahvastikuprotsesse soo ja vanuserühmade järgi iseloomustab rahvastikupüramiid 01.01.2022 aasta seisuga (joonis 4). 01.01.2022 seisuga elab Põltsamaa vallas kõige rohkem 55-59-aastaseid mehi (365) ja 50-54 ja 60-64 aastaseid naisi (mõlemat 372).

Rahvastiku soo ja vanuskoosseis | Põltsamaa vald, 2022

Allikas: statistikaamet

Vaata interaktiivset graafikut juhtimislaud.stat.ee

Joonis 4. Põltsamaa valla soolis-vanuseline struktuur seisuga 1.01.2022. (Allikas: Statistikaamet).

2. AJALUGU

Põltsamaa piirkond on rikas oma ajaloo poolest. Muinasajal kuulusid Põltsamaa valla alad peamiselt Mõhu maakonda, piirkonna saksakeelseks nimeks sai *Oberpahlen*. Pikknurme piirkond kuulus tõenäoliselt Mõhusse, Kursi alad asustati hiljem. Muinaseestlaste linnused

paiknesid Otissaares ja Madisemäel. Tabelis 3 kajastatakse piirkonnaga seotud olulisi sündmusi.

Tabel 3. Põltsamaa piirkonna olulised ajaloolised sündmused. (Allikas: Põltsamaa Muuseum).

Periood	Sündmus
1272. aasta	Mõhkküla lõunapiiril asuva ordulinnuse juurde kujunes alevik.
1343. aasta	Kursi (<i>Talkhof</i>) ordulinnust nimetatakse esmakordselt seoses rahvarahutustega. Nimi <i>Talkhof</i> on seotud rikkalike lubjakivivarudega, millest just siin põletati lupja Tartu linna jaoks.
16. sajand	Põllundusega seotud nime Põltsamaa esmamainimine. Piirkonna rahva eneseteadvust on alati turgutanud asjaolu, et 16. sajandil oli siin Liivimaa kuninga residents.
18. sajand	Peeter I kinkis Põltsamaa, Pilistvere ja Kolga-Jaani kihelkonnad oma riiginõunikule H. C. von Fickile, kelle viiest tütrest said alguse piirkonna mõisate omanike suguvõsad. 18. sajandi teisel poolel muutis W. J. von Lauw Põltsamaa linnuse konvendihoone luksuslikuks rokokoo-paleeks, koos Uue-Põltsamaa omaniku J. H. von Lilienfeldiga arendati kogu piirkonda, kujunes Liivimaa suurim tööndus- ja kultuurikeskus väljaspool Riia linna.
19. sajand	Võisiku omanikuks oli 19. sajandi algul J. Krossi kuulsaks kirjutatud „Keisri hull“ T. E. von Bock. Perekonna von Wahl kätte läksid 19. sajandil Pajusi, Tapiku, Lustivere ja Adavere mõisad. 19. sajandil kujunes Põltsamaa kihelkonnakoolist rahvusliku liikumise taimelava. Õpetaja E. R. Beermann õmbles EÜS-le esimese sinimustvalge lipu ning tema vend Ch. W. Beermann oli esimene lipuhoidja. Alati on austatud Võhma külast pärit K. A. Hermanni, rahvusliku liikumise järjekindla ja kirgliku eestvedaja mälestust. Kaarlimõisas avati 1888 Eesti Aleksandri Kõrgem Linnakool.
20. sajandi esimene pool	1917. aastal avati Põltsamaal lisaks arvukatele muudele koolidele gümnaasium, (keskkool oli 1954–2013 ka Puurmanis. Kaarlimõisas anti kutseõpetust 1921–2015). 1918. a detsembris asutas J. Kuperjanov Puurmani lossis Tartumaa Partisanide Pataljoni. 1918–1919 aastate vahetusel toimus Aidu küla juures oluline murdelahing. Hiljem püstitati Vabadussõjas langenute mälestusmärgid Põltsamaal ja Kursis ning Aidu lahingu Võidualtar, K. Vervolt algatas Aidu altarilt Võidupühal Võidutule toomise Põltsamaale. Piirkonna keskest, Põltsamaa Eesti Põllumeeste Seltsist kasvasid 20. sajandi algul välja raamatukogu, ühispank, majandusühing ja piimaühing. Majanduslike ning kultuuriliste seltside võrgustik tekkis kõigis valdades, kohalik rahvas ehitas ise endale meiereid ja seltsimajad, harrastati muusikat ja näitemängu, korraldati kursusi. 1925. a oli praeguse Põltsamaa valla territooriumil 9 valda, kuid neid liideti suuremateks valdadeks juba 1938. aastal. 30. juunil 1926 nimetati Põltsamaa ametlikult linnaks, hoogustus

	ehitustegevus, arendati infrastruktuuri.
Olukord pärast II maailmasõda	Teises maailmasõjas hävis ligikaudu 75% linna hoonetest, sõda ja küüditamine hävitasid suure osa küladest ja talumajapidamistest. Alates 1948. aastast loodi kolhoosid ja sovhoosid, algul igas külas, tasapisi aga ühendati need suuremateks, ehitati välja keskasulad. 1950–1963 kuulus kogu praegune vald Põltsamaa rajooni, edaspidi Jõgeva rajooni ja maakonna koosseisu. 1958. a muudeti Sakala kolhoos Kamaris tõulinnukasvatuse katsemajandiks. 1959–1993 oli Puurmanis elektrotehnilisi tooteid valmistav tehas. 1952–1992 oli Utsalis Nõukogude armee pommituslennuväe polügoon. Läbi aegade on Põltsamaa kuulsaim ettevõtte 1920 .a asutatud ETK Põltsamaa Tehased, kelle valmistatud toidud esimestena maailmas 1960. aastatel maailmaruumi lennutati. Kunagistest arvukatest meiereidest on järel vaid E-Piim Põltsamaa meierei.
Taasärkamisaeg	Uuel ärkamisajal taastati vanu ja püstitati uusi mälestusmärke ning korraldati kodukandipäevi kogu kihelkonnas. Põltsamaa linna, valla ning Pajusi ja Puurmani valdade omavalitsuslik staatus taastati 1991. a detsembris. Tagastati või kompenseeriti õigusvastaselt võõrandatud varad, loodi palju erineva tegevusalaga väikeettevõtteid, nõukogudeaegsete ettevõtete baasil loodi erafirmasid, mil on turumajanduse tuultes olnud erinev lend. Elanikke on jäänud vähemaks nii linnas kui külades. Kogu taasiseseisvuse aja on suurema või väiksema eduga arendatud koostööd nüüdseks ühinenud nelja omavalitsuse, nn 4P, vahel.

3. ELUKESKKOND (KESKKOND JA TARISTU)

3.1 Looduskeskkond

Keskkonnavaldkond ei tunne ei valdade ega riikide piire ning keskkonnakorraldus on reguleeritud Euroopa Liidu direktiividega, mille ülevõtmine on riigi korraldada.

Kuna nii vesi kui saastained liiguvad looduseaduste kohaselt, on eri valdkondade kohta omad valdkondlikud arengukavad. Näiteks jäätmemajandust suunatakse jäätmekavaga ja veemajandust vesikondade põhiste veemajanduskavadega. Viimases nähakse ette ka meetmed veekogumite seisundi parandamiseks.

Põltsamaa vald asub valdavalt Ida-Eesti vesikonnas (Peipsi alamvesikond ja Pandivere põhjavee alamvesikond). Läänepoolses servas paikneb väike osa vallast Lääne-Eesti vesikonnas (Pärnu alamvesikond). Suur osa valla territooriumist paikneb Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlikul alal, kus kehtivad piirangud põllumajanduslikule tegevusele. Suur osa valla territooriumist paikneb kas kaitsmata või nõrgalt kaitstud põhjaveega alal, kus kehtivad karmimad nõuded muuhulgas reoveekäitlusele. Veemajanduskava toob välja olulisemad kitsaskohad, mille parandamisele tuleb koheselt panustada. Nii on Ida-Eesti Veemajanduskava 2015-2021 hindamise tulemuste põhjal halvas keemilises seisundis 7 põhjaveekogumit, muuhulgas Siluri-Ordoviitsiumi

Adavere-Põltsamaa põhjaveekogum, millest ammutame joogivee. Kvaliteedinõuetele vastava põhjaveega seirekaeve on siin 75%. Esineb nitraatide kasvusuundumus. Ületatud on pestitsiidide piirväärtus kahes seirejaamas, naftasaaduste piirväärtus ühes seirekaevus ja nitraatide seitsme aasta keskmine piirväärtus ühes seirejaamas. Põhjaveekogumi seisundi parandamisele aitab kaasa reoveekogumisaladel kogu reovee kokku kogumine ja puhastisse suunamine (Ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arendamise kava) ja reovee kohtkäitluse nõuete järgimine. Selles osas saab ja peab KOV järelevalvet tõhustama. Pinnaveekogudest on eraldi välja toodud Pedja jõe kesine ökoloogiline seisund kalade rändetõketeks olevate paisude tõttu. Omavalitsuse tegevust hea ökoloogilise seisundi tagamiseks aastaks 2021 on takistanud paisude omandisuhe. Nii Pedja jõe Tõrve pais kui Pikknurme jõe pais on eraomandis. Põltsamaa jõe ökoloogiline seisund on tänu kalapääsude valmimisele Põltsamaa valla ulatuses hea.

Kuni 2017. aasta lõpuni reguleeriti ehitusmaavarade kaevandamist ja tootmist riikliku arengukava alusel. Maavarade kasutamise korraldamine on jäetud suuresti KOV planeeringute lahendamisele. Põltsamaa valla tähtsaim maavara on lubjakivi (dolokivi), mida kaevandatakse Rõstla, Kalana, Sopimetsa ja Pudivere külates asuvates karjäärides. Dolokivi maardlate uuringute teostamisele on tekkinud viimasel aastal suur surve.

Uuritud alad ja kehtivad varud on leitavad Maa-ameti maardlate rakenduses ja on pidevalt uuenemas. Umbusi savi leiukoha teadaolevad varud on 10 miljonit m³, kuid savi on hinnanguliselt madala kvaliteediga ning suurt perspektiivi ei oma. Savikihi paksus on keskmiselt 3,5 m. Vallas esineb mitmeid uuritud ja hinnatud turbamaardlaid, mille kohta leiab samuti teavet Maa-ameti maardlate rakendusest. Turba kaevandamine toimub käesoleval ajal Pikknurme ja Tapiku külates.

Metsaga on kaetud umbes 44% valla maa-alast. Suur osa sellest jääb suurte looduskaitsealade piiridesse. Taimeliikide üldarv on Põltsamaa piirkonnas suur. Haruldastest taimeliikidest leidub soomurakat ja esindatud on mitmed käpaliste liigid. Haruldasi linnuliike esindavad must toonekurg, merikotkas, väike-konnakotkas ja teised kaitse all olevad kullilised ja kanalised. Põltsamaa valla piiresse jäävad osaliselt rahvusvahelise tähtsusega märgalad: Alam-Pedja looduskaitseala ja Endla looduskaitseala. Väiksemad looduskaitsealad on Aidu looduskaitseala, Altnurga looduskaitseala ja Kirikumetsa looduskaitseala.

Suuremad Põltsamaa valda läbivad jõed on Põltsamaa jõgi, Pedja jõgi, Navesti jõgi ja Kaave jõgi. Väiksemad jõed on nende lisajõed. Vallas ei leidu looduslikke järvi, küll aga on jõgedele rajatud paisjärvi, suuremad neist on Kamari, Võisiku, Puurmani, Tõrve ja Lustivere paisjärv. Vastavalt veeseadusele on paisutusrajatiste omanikel kohustus tagada kaladele vaba liikumine nii alla- kui vastuvoolu. Umbusi jõele Lustivere paisjärve juures, Põltsamaa jõele Väike-Kamari külas, Põltsamaa linnas ja Kõrkkülas ning Pedja jõele Puurmani alevikus on struktuurifondide toel rajatud kalapääsud. Põltsamaa jõel teostati ülevalpool Põltsamaa linna maaparanduse käigus suletud vanade jõesängide avamine, mis on hinnanguliselt suurepäraseks kudealaks. Tulemuslikkus selgub uuringute käigus.

Operatiivset teavet keskkonnaseisundi kohta kogub, süstematiseerib ja avaldab Keskkonnaregister, <http://register.keskkonnainfo.ee/envreg/main#HTTPrjNecVI9UHWiPkZb8LPMrVi1AOJdi4>

3.2 Haljastus ja heakord

Põltsamaa vallal on ligikaudu 125 hektarit hooldatavaid haljasalasid. Hooldatavate alade hulgas on 8 parki, millest 4 on Põltsamaa linnas ja üksikud pargid Puurmani ja Adavere alevikes ja Pajusi külas. Haljasalade hooldus jaotatakse hooldusklassidesse, millest 1. klass on kord nädalas, 2. klass kaks korda kuus, 3. klass kord kuus ja 4. klass kaks korda hooaja jooksul hooldatav. Hooldusklassid sõltuvad suuresti asukohast, kasutusest, looduskaitsealistest piirangutest ja vajadusest. Lisaks on niidetavateks aladeks kõikide teede peenrad ja servad. Haljastuse all mõeldakse ka lillede ja taimede istutamist ning hooldust, puude langetamist ja nende kändude freesimist, puude võrade hooldust ning tormikahjustuste likvideerimist. Põhiline rõhk haljastuse korraldamisel on alade niitmine ja parkide ning Põltsamaa kesklinna hooldamine. 2021 aastal valmis koostöös AB Artes Tearae OÜga Põltsamaa linna rohestruktuuri analüüs, millele tuginedes saab rohealasid arendada ja hooldada kõige keskkonnasäästlikumal viisil.

3.3 Jäätmemajandus

Põltsamaa valla jäätmemajanduse korraldus tuleneb Euroopa Liidu jäätmedirektiivist, Riigi jäätmekavast 2022-2028 ja selle rakendusplaanist. Kui senini oli põhirõhk jäätmete ladestamise vähendamisel ja nende taaskasutamisel, siis uus riigi jäätmekava keskendub enam jäätmetekke vähendamisele. Põltsamaa valla jäätmekava 2018-2023 ja jäätmehoolduseeskiri reguleerivad jäätmemajanduse korraldust kogu valla territooriumil ja on seotud Põltsamaa valla arengukavaga.

Valla territooriumil asub Põltsamaa jäätmejaam ja Puurmani keskkonnajaam. Kogu valla territooriumil on korraldatud jäätmevedu. Suure osa jäätmeseadusest tulenevaid ülesandeid on vald delegeerinud oma koostööpartnerile – MTÜ Eesti Jäätmehoolduskeskusele.

3.4 Teed ja tänavad

Põltsamaa vallale kuulub 2022. aasta teeregistri andmetel kokku 310 km teid, millest 250 km on maanteed ja 60 km tänavaid. Viimasel viiel aastal (2018-2022) on investeringute summa teede ehitamiseks ja oluliseks ümberehitamiseks Põltsamaa vallas olnud ca 1 miljonit eurot aastas.

Teede ja tänavate ehitus, remont ning korrashoid võimaldab luua häid tingimusi ettevõtluse arendamiseks, hea elukeskkonna loomiseks ja elanikele teenuste kättesaamiseks. Samuti on vallas asuvad teed visiitkaartideks valla külastajatele.

Samas tuleb arvestada, et kruuskattega teid on vaja iga aasta hõõveldada, teostada tolmutõrjet ja talvisel ajal lume- ning libedusetõrjet. Kattega teedel on vajalik teostada iga aasta samuti lume- ja libedusetõrjet, tänavatel teha puhastamist, aukude lappimist ja markeerimistõid.

Eelarvelistes vahendites peab olema võimalusi liiklusmärkide, truupide ja teiste teerajatiste asendamiseks, uute lisamiseks ja olemasolevate hooldamiseks.

3.5 Jalg- ja jalgrattateed

Viimasel viiel aastal (2018-2022) on Põltsamaa vallas tehtud investeeringuid jalg- ja jalgrattateede (edaspidi tekstis JJT) ehitamiseks ja oluliseks ümberehitamiseks summas ca 0,3 miljonit eurot aastas.

Uute, hooldatud ja ohutute JJT olemasolu võimaldab luua häid tingimusi ökoloogilise jalajälje vähendamiseks, hea elukeskkonna loomiseks ja elanikele teenuste kättesaamiseks ning loob võimalusi tervislikuma eluviisi harrastamiseks ja liikumisharjumuste mitmekesistamiseks. Lisaks tuleb arvestada, et JJT teeservasid on vaja iga aasta korduvalt niita, harjata, talvisel ajal teostada lume- ning libedusetõrjet ja vajadusel teostada markeerimistöid. Eelarvelistes vahendites peab eelnimetatud tegevuste teostamise vajadusega arvestama.

3.6 Tänavavalgustus

Põltsamaa vallas on lai tänavavalgustuse võrgustik. Tänavavalgustusega on kaetud tiheasustusalad ja mitmeid külasid läbivad maanteed ning jalg- ja jalgrattateed (edaspidi JJT). Viimase viie aastaga on laiendatud või rekonstrueeritud tänavavalgustust kõikides piirkondades. Endiselt püsib vajadus uute tänavavalgustuspostide rajamiseks. Põltsamaa valda rajatud tänavavalgustus on kajastatud tabelis 4.

Tabel 4. Põltsamaa valda rajatud tänavavalgustus.

Asula	Teed ja objektid
Põltsamaa linn	Pisisaare-Põltsamaa JJT
Adavere alevik	Põltsamaa-Väike-Kamari JJT
Puurmani alevik	Pauastvere-Võhmanõmme JJT
Kamari alevik	Väike-Kamari sillad
Võisiku küla	Kamari Wpark
Pajusi küla	Kuningamäe terviserajad
Pikknurme küla	
Pisisaare küla	
Kalana küla	
Aidu küla	
Arisvere küla	
Vägari küla	
Lustivere küla	
Esku küla	
Vitsjärve küla	
Puiatu küla	
Laasme küla	
Tapiku küla	

Ehitamine ja renoveerimine jätkub seoses JJT ehitustega. Surve tänavavalgustuse rajamiseks on tingitud ka liiklustravalisuse suuremast tagamisest. Järgmiste objektide valik sõltub planeeritavatest sõiduteedest ja JJT-de kapitaalremontidest ja rajamisest piirkonnas. Perioodil 2017-2022 on uuendatud kõikide asulate tänavavalgustused ja üle on mindud energiasäästlikumale lahendusele (led-valgustid).

3.7 Hooned ja elamumajandus

Põltsamaa vallas on põhiosas 1–2-korruselised väikeelamud. Linnas, alevikes ja külade keskustesse on rajatud ka kortermaju. Linn on kompaktne, toimiv ja heade eeldustega, kuid juhusliku arengu tulemusena puudub linnale omane tihedus ning eristuv keskus. Kesklinna tänavate ümbrusesse on ehitatud kuni 5-korruselisi kortermaju, ülejäänud korruselamute grupid paiknevad linna äärtel ega mõjuta oluliselt üldpilti. Samasuguses stiilis on alevikud ning suuremad külad. Väiksemates külates on üksikud kahekorruselised korterelamud.

Põltsamaa vallale kuulub 01.09.2022. seisuga kinnistusraamatu andmetel kokku 25 korteriomandit, mis ümberehitamiste ja liigendamiste tulemusel annavad kokku 52 elamispinda. Eluruumid paiknevad ebahühtlaselt ning vallal puudub kompaktne sotsiaal- ja munitsipaal-eluruumide süsteem. Piisavalt suure elamufondiga vallal puudub võimekus hühtlaselt majandada elurume ja kohandada need vastavalt vajadusele. Eluruumide üürihinnad on väga varieeruvad. Enamasti sõltuvad hinnad piirkonnast, eluruumi seisukorrast ja ruumile tehtud investeeringutest. Viimase viie aasta jooksul on investeeritud Põltsamaa valla hoonetesse ca 18 miljonit eurot. Neist suurimad investeeringud on olnud Põltsamaa uus lasteaed, tervisekeskus, hooldekodu, loss, Puurmani lasteaed, Lille 2 õppehoone (sh õpilaskodu), veelauakeskus jpt.

3.8 Rajatised ja avalikud supluskohad

Põltsamaa vallas on kasutusel seitse omavalitsuse poolt hooldatavat supluskohta. Supluskohad asuvad Väike-Kamari, Kõpu, Pajusi ja Lustivere külates, Puurmani alevikus ja Põltsamaa linnas. Suuremaid supluskohtade investeeringuid on tehtud Väike-Kamari külas asuvale Kamari järve ja Kõpu külas asuvale Aidu järve supluskohale, Põltsamaa linnas Veski tn supluskohas. Kamari ja Aidu järvede suplusvee kvaliteet on Terviseameti mikrobioloogilise seire all. Lisaks on traditsioonilisteks supluskohtadeks väljakujunenud mitmed jõeäärsed paigad. Traditsioonilised ja enimkasutatavad supluskohad on varustatud päästerõngastega ja mänguväljakutega. Põltsamaa vallas on rajatud kaheksa kalapääsu ja likvideeritud üks rändetõke. Kalapääsud on rajatud Põltsamaa jõe, Umbusi jõe ning Pedja jõe Puurmani paisule, tagades kalade rände sobivad tingimused. Kalapääs puudub Pedja jõe Tõrve paisul. Kalapääsude ja valla omandis olevate paisude hooldamist ja toimimist korraldab Põltsamaa Vallavalitsus. Siiani on problemaatilised vee erikasutusloata eraomandis olevad Pikknurme pais, Tõrve pais ja Võisiku pais.

Avalikud mänguväljakud, sh välitrenažöörid ja ekstreemspordi väljakud kajastuvad tabelis 5.

Tabel 5. Põltsamaa valla avalikud mängu- ja treeningväljakud.

Asula	Asukoha täpsustus	Rajatis
-------	-------------------	---------

Põltsamaa linn	Kuuse tn 19	Laste mänguväljak, madalseikluspark
Põltsamaa linn	Lillemetsa park	Laste mänguväljak
Põltsamaa linn	Veski tn 4	Välitrenažöörid
Põltsamaa linn	Ringtee 9	Lastemänguväljak
Põltsamaa linn	Raamatukogu vastas	Palliväljakud
Põltsamaa linn	Veski tn 5	Ekstreemspordi väljak, petangi väljak
Põltsamaa linn	Lille tn 2	Madalseiklusrada
Põltsamaa linn	Pärna tn 3	Laste mänguväljak
Põltsamaa	Kellukese tn 6	Laste mänguväljak
Lustivere küla	Kooli tee 6	Laste mänguväljak, miniareena
Adavere alevik	Kooli tn 1	Laste mänguväljak, skatepark, miniareena
Kamari alevik	Sakala tn 1	Laste mänguväljak
Esku küla	Kooli tee 2	Laste mänguväljak
Väike-Kamari küla	Kamari järv	Laste mänguväljak, madalseiklusrada, kõrgseiklusrada
Vägari küla	Kooli tee 7	Laste mänguväljak
Pisisaare küla	Kooli	Laste mänguväljak
Pisisaare küla	Kase põik 2	Laste mänguväljak
Pajusi küla	Pajusi tiik	Laste mänguväljak
Kõpu küla	Aidu järv	Laste mänguväljak
Puurmani alevik	Tallinna mnt 11	Laste mänguväljak
Puurmani alevik	Staadion	Välitrenažöörid, miniareena
Puurmani alevik	Puurmani paisu juures	Laste mänguväljak

3.9 Telefoniside ja internet

Valla abonentide teenindab Telia Eesti AS. Valla territooriumil on telefoniliinide seisukord rahuldav. Vald on kaetud mobiilsidevõrguga, teenuseid on võimalik valida erinevate operaatorite vahel.

Internetiühendus on tagatud enamusele valla elanikele. Internetiteenust pakuvad mitmed teenusepakkujad. Lisaks kaabliga internetile töötab Põltsamaa piirkonnas edukalt mobiilne internet. Põltsamaa valla territooriumil on mitu mobiilimasti, mis peaks tagama teenuse hea kvaliteedi ning nende arv kasvab aasta-aastalt.

3.10 Energeetika

Tsentraalne kaugküte on praegu kasutusel Põltsamaa linnas, Puurmani ja Adavere alevikus, Võisiku ja Väike-Kamari külates, kus kasutatakse katlamajades energiakandjana looduslikku gaasi, põlevkiviõli või hakkpuitu. Umbes pool olemasolevatest kaugküttetorustikest on asendatud kaasaegsete eelisoleeritud torudega. Kuna suur osa torustikest on kaasajastamata on soojuskadu torustikest veel liiga suur.

Paljud elamud ja kortermajad on oma soojamajanduse viinud üle lokaalsetele ja kohtkütte lahendustele.

Valla territooriumil on kehtestatud järgmised soojusmajanduse arengukavad:

Puurmani	soojusmajanduse	arengukava	aastateks	2017-2030
https://www.riigiteataja.ee/akt/403012017035 ;				
Adavere	aleviku	soojusmajanduse	arengukava	2016-2026
https://www.riigiteataja.ee/akt/426102016036 ;				
Põltsamaa	linna	soojusmajanduse	arengukava	2016-2026
https://www.riigiteataja.ee/akt/421092016023 .				

3.11 Veevärk, kanalisatsioon ja puhastusseadmed

Vallas on koostatud Põltsamaa valla ühisveevärgi ja kanalisatsiooni (ÜVK) arengukava kuni aastani 2025, Põltsamaa linna ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2014-2026, kus on seatud konkreetsed eesmärgid ja tegevused ÜVK arendamiseks. Elluviidavate veemajandusprojektide järgselt kaasajastatakse valdkondlikku arengukava. Põltsamaa valla vee-ettevõtjaks on Põltsamaa Vesi OÜ.

3.12 Kliimamuutustega kohanemine

Nii nagu kogu maailm, peab ka Põltsamaa vald kohanema toimuvate kliimamuutustega. Seal juures ei saa jääda pelgalt pealtvaatajaks ja kohanejaks, vaid tuleb ka omalt poolt panustada kliimamuutuste mõju vähendamisele.

Põltsamaa vald osaleb koos teiste Jõgevamaa omavalitsustega Jõgevamaa Energia ja Kliimakava (KEKK) koostamises, mis peaks valmima 2023. aasta esimeses pooles. Kliimamuutuste kohanemine on samuti valdkond, mis hõlmab endas nii haridust, sotsiaaltööd, kogukondade kaasamist, majandusvaldkonda, taristu arendust, elamuehitust ja paljusid teisi tegevusvaldkondi. Põltsamaa vald on varasemalt CO2 meetmete toel ehitanud ja uuendanud KOV-teenuste pakkumisega seotud hooneid energiatõhusamateks (Põltsamaa valla lasteaed, hooldekodu Sõpruse kodu, Lille tn 2 õppehoone, Puurmani lasteaia hoone). Uuendatud on vallas kogu tänavavalgustus led-valgustite vastu (ca 1700 valgustit). Lisaks sai 2022. aastal toetust projekt looduslike lahenduste rajamiseks soojasaarte vähendamiseks linnalistes piirkondades (alleede taastamine koos keksväljaku ja lossihoovi haljastusega).

Kliimamuutuste kohanemise valdkonnas saab rakendada veel mitmeid tegevusi: prügi sorteerimise tõhustamine, lühemad tarneahelad tootmise ja tarbimise vahel, mahetoidu kasutamine, keskkonnahoidlike hangete rakendamine, taastuenergia kasutamise laiendamine, hoonete energiatõhususe parandamine, loodusliku mitmekesisuse soodustamine avalikel tiheasustusaladel jne. Olulisel kohal on siinkohal elanike, seal hulgas noorte teadvustamine keskkonnahoidlikest tegevustest.

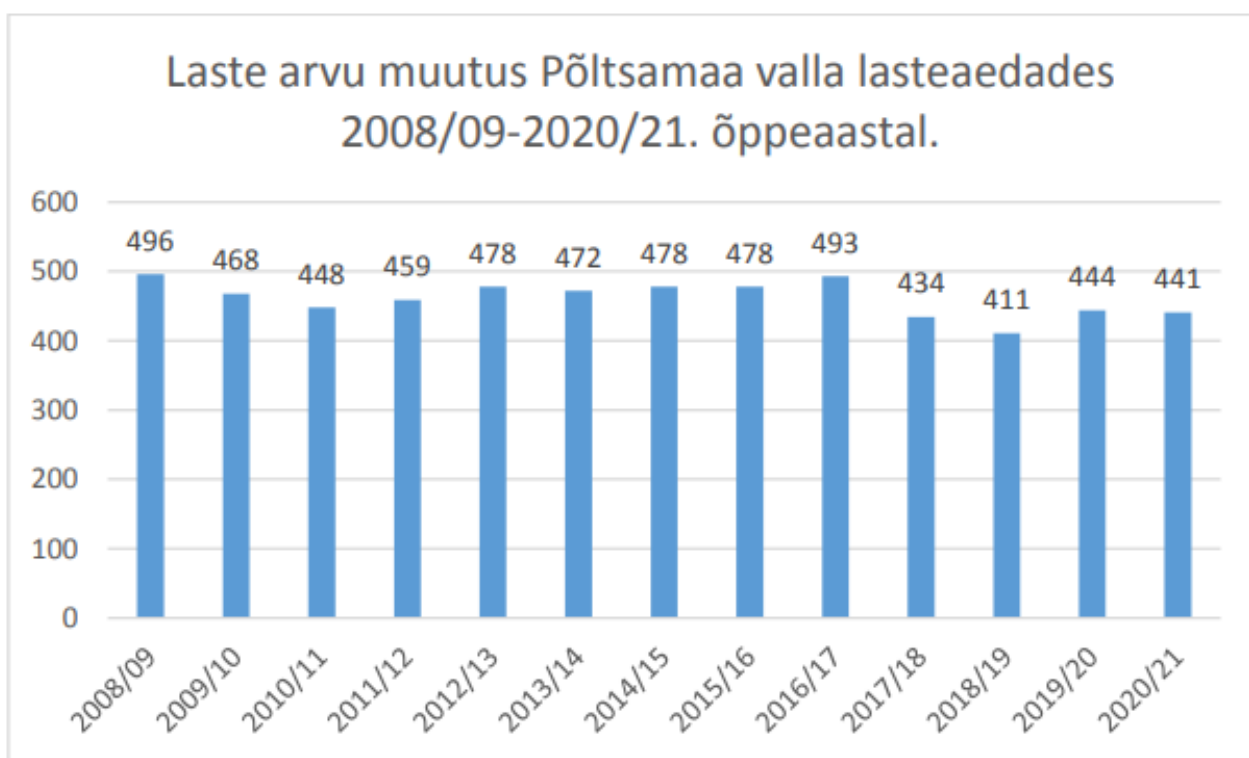
4. HARIDUS JA NOORSOOTÖÖ

2021/2022 õppeaasta seisuga omandas alusharidust 473 ja üldharidust 911 õppurit. Õpetajaid oli vastavalt alushariduses 39 ja üldhariduses 128. Nii õppe- kui ka lasteasutusi on 2.

Alates 1. septembrist 2021 on valla hariduselu ümberkorralduse järgselt Põltsamaa Ühisgümnaasium nelja õppekohaga (Põltsamaa, Adavere, Lustivere ja Aidu) valla suurim kool. Koolil on viis õppehoonet, Põltsamaa linnas asub neist kaks: Veski maja ja Lille maja. Puurmani piirkonnas tegutseb Puurmani Mõisakool, mille haldusallas kuulub ka Puurmani Lasteaed Siilipesa. Põltsamaa Valla Lasteaed koondab õppekohad Põltsamaa linnas, Pisisaares, Adaveres, Eskus, Aidus ja Lustiveres.

4.1 Koolieelsed lasteasutused

Põltsamaa vallas on kaks haridusasutust, mis on spetsialiseerunud koolieelsele teenusele- Põltsamaa Valla Lasteaed ja Puurmani Lasteaed Siilipesa. Viimase viie aasta jooksul on laste arv lasteaedades püsinud stabiilsena. 2021. aastal käis lasteaias kokku 473 last. Laste arvu muutused aastatel 2013-2018 on kajastatud joonisel 5.

Joonis 5. Lasteaedades laste arvu muutus aastatel 2008-2021.

Arvude võrdlemisel tuleb võtta arvesse asjaolu, et 2017/2018 õppeaasta laste arvu vähenemise põhjustas seoses haldusreformiga Puurmani Lasteaed Siilipesa Saduküla filiaali üle andmine Jõgeva vallale.

Järgnevalt on tabelis 6 toodud välja lasteaia teenusele keskendunud asutuste iseloomustavad tegurid.

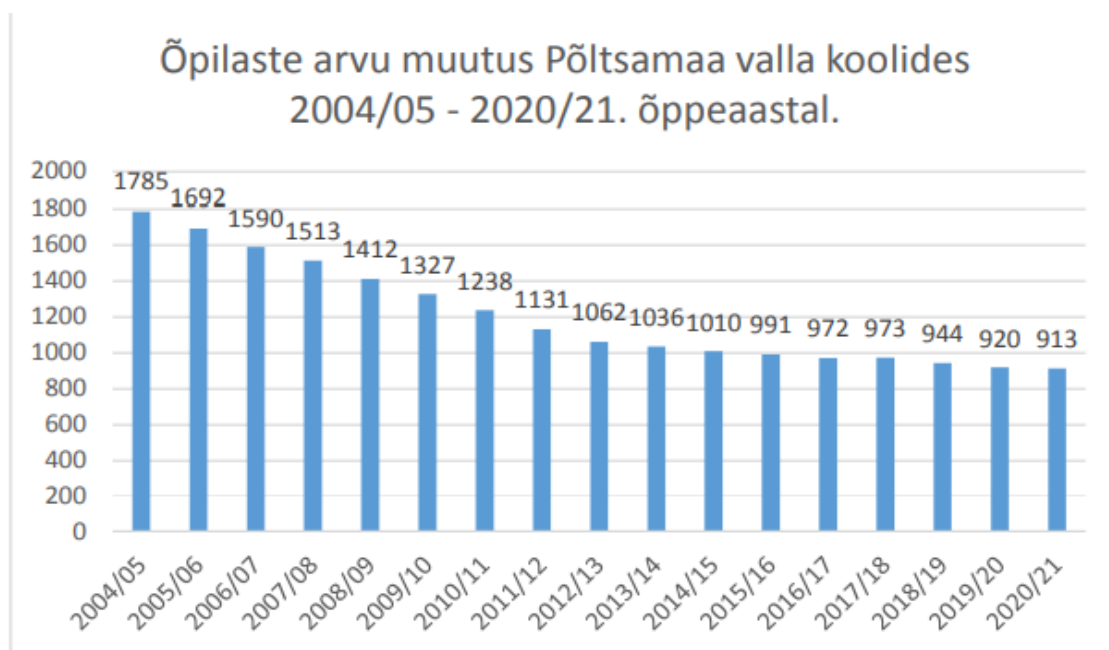
Tabel 6. Põltsamaa valla lasteaiad.

Lasteaed	Tegutsemise algus	Laste arv 2022	Üldinfo
Põltsamaa Valla Lasteaed	2020	437	Valla suurim alusharidust pakkuv õppeasutus. Õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisel kasutatakse koduloolise üldõpetusliku tööviisi põhimõtteid, Hea Alguse lasteaedade lapsest lähtuvat metoodikat, Kiusamisest vaba lasteaedade metoodikat, Väärtuskasvatuse Tarkuste Hoidise metoodikat, Montessori ja Reggio Emilio tegevuskultuuri, õuesõppe ja projektõppe rakendamist, digiharidusõpet ja liikluskasvatust. Väärtustatakse loodushoidu, taaskasutust ning rahvatraditsioone. Laste kaasamiseks lasteaia olulistesse küsimustesse on loodud laste mudilasnõukogu, kus lapsed saavad oma ideid jagada ning teha ettepanekuid lasteaias toimuva suhtes. Koolieelikutele viiakse läbi rahuloluküsitlus (võimalusel üks kord õppeaasta lõpus). Lasteaed kuulub Tervist Edendavata Lasteaedade võrgustikku ning osaleb tervisedendus- ja keskkonnaprojektides. Erivajadustega lastele töötavad lasteaias sobitus-, tasandus- ja arendusrühm.
Puurmani Lasteaed Siilipesa	1960	50	Õppe- ja kasvatustegevuses pööratakse erilist tähelepanu lapse individuaalsusele ja võimete arvestamisele. Tähtsal kohal on koduloo, traditsioonide ja tervisedenduse väärtustamine. Puurmani Lasteaed Siilipesa on lapsest lähtuvate põhimõtete ja ideede järgi töötav lasteaed. Lapsest lähtumine tähendab lapse oma kultuuril, kogemustel ja tegevusel põhinevat õppimis- ja õpetamisprotsessi. Õppimist suunavateks teguriteks on lapse enda aktiivsus, tegusus, elamuslikkus ja mäng. Oluliseks märksõnaks lapsest lähtuvas õppes on õpetamine läbi positiivse eduelamuse, mis toimub läbi mängu. Mängulises õppes on laps aktiivne teadmiste vastuvõtja, kes õpib tegutsemise ja oma kogemuse kaudu,

			mille tulemusena oskab edaspidi koolielus erinevates olukordades hakkama saada ja vastutust võtta.
--	--	--	--

4.2 Põhiharidus ja gümnaasium

Üldhariduskoole on Põltsamaa vallas kokku kaks- Põltsamaa Ühisgümnaasium (neli õppekohta) ja Puurmani Mõisakool (üks õppekoht). Kokku õppis 2021. aastal erinevates õppeasutustes 1384 õppurit. Õpilaste jagunemine ja arvu muutused õppeasutuste kaupa on kajastatud joonisel 7.

Joonis 7. Kooliõpilaste jagunemine ja arvu muutus õppeasutustes aastatel 2004-2021.

Õpilaste arv üldhariduskoolides ja nende spetsiifika on kajastatud tabelis 7.

Tabel 7. Põltsamaa valla üldhariduskoolid.

Üldhariduskool	Tegutsemise algus	Laste arv 2022	Üldinfo
Põltsamaa Ühisgümnaasium	1917	821	Valla suurim ja ainuke täistsükli koolina tegutsev üldhariduskool. Neli õppekohta – Põltsamaal, Lustiveres ja Adaveres. Lisaks akadeemilisele haridusele, on koolis välja arendatud rakenduslikud õppesuunad. Koostöös Tartu Kutsehariduskeskusega on välja töötatud IT-süsteemide spetsialisti ja keskastme ärijuhi eelkutse ning Kaitseliiduga küberkaitse õppekavad. Gümnaasiumi lõpetajad saavad lisaks gümnaasiumi lõputunnistusele

			valitud õppesuuna eelkutsetunnituse või rahvusvahelise sertifikaadi.
Puurmani Mõisakool	1923	88	Põhikooli omapäraks on ajaloo väärtustamine, loodusrajad ja lossi ümbritsev liigirikas park. Puurmani Mõisakooli missiooniks on võimaldada õppijale parimat võimetekohast arengut ja haridust, mis võimaldab valikute tegemist haridustee jätkamisel. Töötatakse ühiselt selle nimel, et laps areneb terviklikuks isiksuseks, hoolib iseendast, teistest inimestest ja ümbritsevast keskkonnast, oskab ja julgeb mõelda, teha ja vastutada. Puurmani Mõisakooli väärtused on: • Areng- iga õpilase ja kooli töötaja areng on oluline. • Koostöö- tehakse koostööd erinevate partneritega, osatakse koos töötada. • Hoolivus- peetakse lugu endast, teistest ja keskkonnast. Ollakse üksteise suhtes sallivad. • Kaasaegsus- ollakse teadmishimulised ja luuakse õpipõnevust, kasutatakse õppimiseks ja õpetamiseks erinevaid keskkondi. • Kultuursus ja isamaalisus- austatakse emakeelt, suhtutakse lugupidavalt oma kodukohta ja Eesti riiki, tuntakse oma aja- ja kultuurilugu. Hoitakse traditsioone.

Lähimateks aastateks on prognoositud esimesse klassi a minevate laste (tabel 8) mõningast suurenemist.

Tabel 8. Põltsamaa valla esimesse klassi minevate laste arvu prognoos.

2022	2023	2024	2025	2026
80	73	99	94	98

4.3 Huviharidus

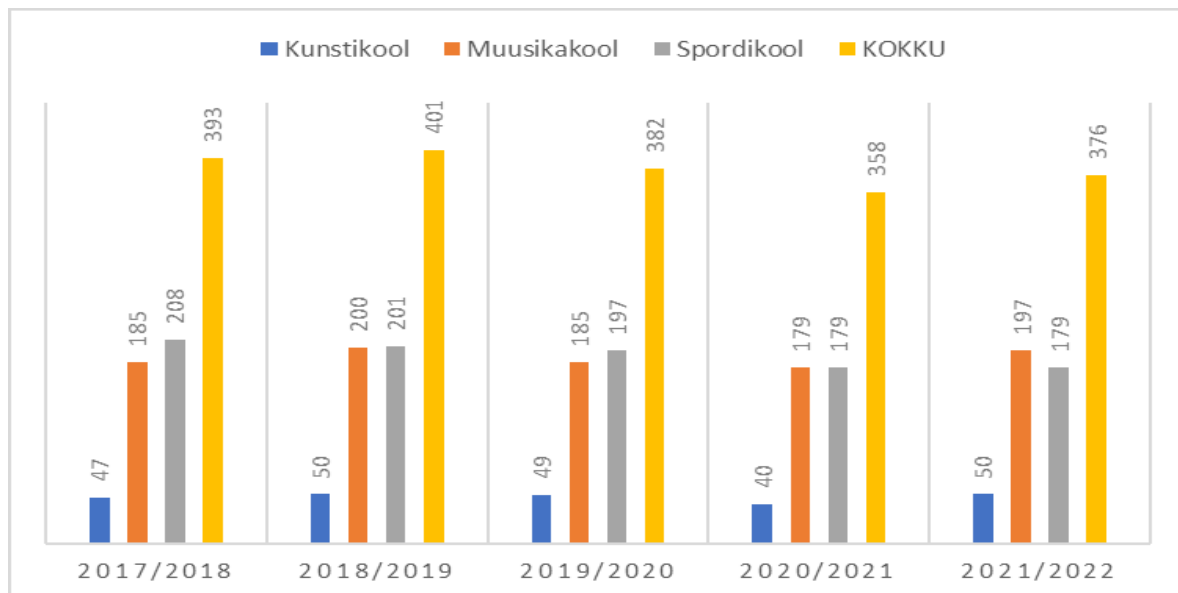
Põltsamaa vallas tegutseb kolm huvikooli: valla hallatava asutusena Põltsamaa Muusikakool ja erakoolidena Põltsamaa Spordikool ja Põltsamaa Kunstikool. Huvikooli iseloomustavad andmed on kajastatud tabelis 9.

Tabel 9. Põltsamaa valla huviharidus.

Huviharidus	Tegutsemise algus	Õpilaste arv 2022	Üldinfo

Põltsamaa Muusikakool	1959	197	Õppevorm- eelklass, põhiõpe, täiskasvanuõpe. Muusikakooli põhitegevuseks on muusikalise põhihariduse, kõrgetasemelise erialase ja üldmuusikalise hariduse andmine. Muusikakooli õppetöö koosneb grupiõpetusest (üldained, ansamblid, orkestrid) ja individuaalõpetusest (pilliõpe).
Põltsamaa Spordikool	1999	179	Sihtasutuse Põltsamaa Sport hallatav eraõiguslik huvialakool, mis pakub lastele ja noortele võimalusi sportlikuks treeninguks ja süvendatud spordiõppeks. Spordialad: jalgpall, võrkpall, kergejõustik, suusatamine, maadlus. Treenereid 8. Lastele vanuses 6–19 eluaastat.
Põltsamaa Kunstikool	2000	50	Sihtgrupp- avatud kõigile kunstihuvilistele. Tegevusala- kunstiring, süvendatud kunstiõpe, täiskasvanuõpe

Joonisel 8 on kajastatud huvikoolidega seotud õpilaste arvud õppeaastate lõikes.

Joonis 8. Õpilaste arv huvikoolides õppeaastate lõikes.

4.4 Noorsootöö

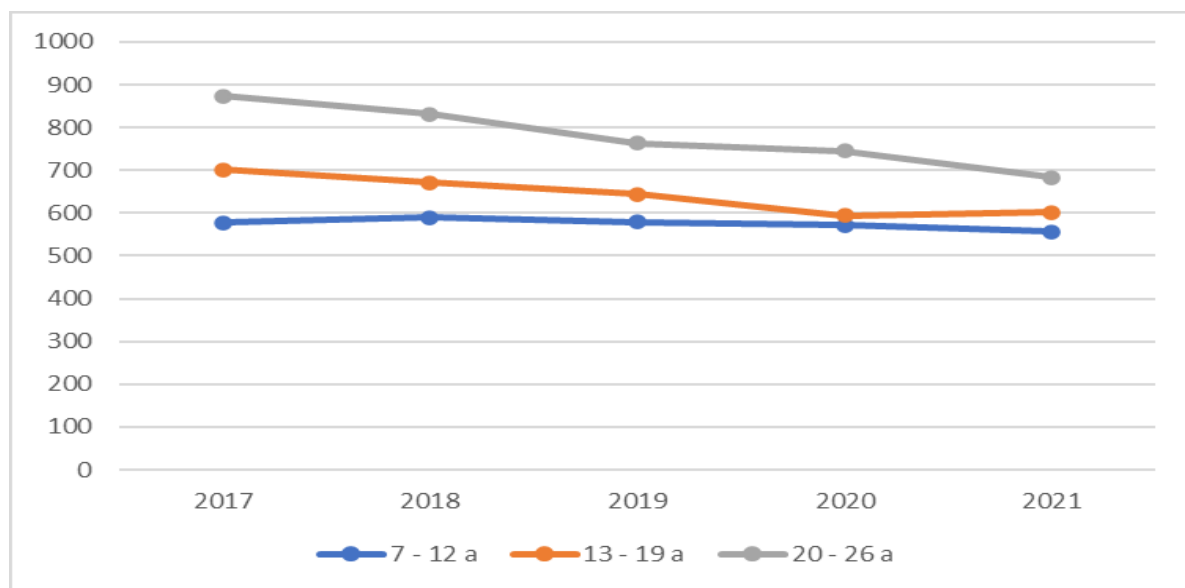
Noortele on Põltsamaa vallas loodud mitmekülgsed võimalused noorsootöös osalemiseks. Huviharidust pakuvad Põltsamaal kolm huvikooli: Põltsamaa Muusikakool, Põltsamaa Spordikool ja Põltsamaa Kunstikool. Huvitegevus on mitmekesine ja noortele mõeldud huviringid asuvad kõikides piirkondades. Laste ja noorte vaba aja sisustamisega tegelevad Põltsamaa vallas peamiselt koolid (huviringide näol), külaseltsid, rahvamajad, spordiklubid, vabatahtlused, Põltsamaa Kultuurikeskus, Põltsamaa Muuseum ja Põltsamaa noorte- ja elukestva õppe keskus. Põltsamaa noorte- ja elukestva õppe keskus töötab kolm noorsootöötajat ning kasutatakse ka välismaa vabatahtlike abi. Keskuses pakutakse noortele võimalust ajaveetmiseks ning korraldatakse erinevaid tegevusi. Paljud tegevused on projektipõhised ja jätkamiseks vajavad valla ja keskuse vastastikust tõhusat koostööd.

Külaseltside eestvedamisel korraldatakse lastele suviseid töö- ja puhkelaagreid. Külaseltsid teevad tihedat koostööd vallavalitsuse ja koolidega.

Noorteorganisatsioonidest tegutsevad Adaveres ja Lustiveres noorteühing Eesti 4H ja noorteühing TORE ning Põltsamaal Kodutütarde rühm ja ühendus Tegusad Põltsamaa Noored (TPN), Kamaris noorkotkad ja kodutütred.

Erinevate projektide raames korraldatakse noorteüritusi ja laagreid, luuakse tingimusi vaba ja sisustamiseks ning pakutakse vajaduspõhiseid teenuseid abivajavatele noortele.

Seisuga 31.12.2021 elas piirkonnas 1175 noort (vanuses 7-26).

Joonis 9. Noorte arv Põltsamaa vallas perioodil 2017-2021.

5. KULTUUR JA VABAAEG

5.1 Kultuurikeskus

Põltsamaa Vallavalitsuse hallata on Põltsamaa Kultuurikeskus, mis tegutseb Põltsamaal, Pajusis ja Puurmanis.

PÕLTSAMAA KULTUURIKESKUS on piirkonna suurim kultuuriasutuse hoone, mis on valminud 1961. aastal ja renoveeritud 1999. Kultuurikeskus asub looduslikult väga kaunis kohas, on hoolitsetud ja atraktiivne. Kultuurikeskuses on kaasaegne sisustus ja tehnika sündmuste korraldamiseks (kontserdid, etendused, tantsuõhtud jm kultuurisündmused). Kultuurikeskuse suurimas saalis on teisaldatavad istmed ja üle 350 koha. Lisaks on kultuurikeskuses galerii, kohvikunurk, koolitussaal ja ruumid huviringide tegevuseks. Alates 2020. aasta sügisest on majas kaasaegne kinosüsteem, mis pakub mitmekesisemat kultuuri tarbimist. Lisaks kultuurikeskuses toimuvatele sündmustele korraldab kultuurikeskus suviseid kultuurisündmusi (lossipäev, suveetendused, kontserdid) Põltsamaa lossihoovis, roosisaarel ja mujal avalikus ruumis.

Kultuurikeskusel on olemas arhiiv, suur fotokogu ja korralik rahvariide varamu (rahvariided on sisestatud Jõgevamaa rahvarõiva andmebaasi – www.riidekirst.ee). Majas töötavad pädevad inimesed, kelle side minevikupärandiga on osa väärtuse loomisel. Kultuurikeskus kannab vastutust piirkonna rahvakultuuri elujõulisuse eest. Kultuurikeskuses töötab 8 spetsialisti. 2022 aasta seisuga tegutseb 7 laste- ja noorte huvitegevuseringi ning 11 täiskasvanute huvitegevuseringi. Lisaks kasutavad ruume teised organisatsioonid huvitegevuse läbiviimiseks – Jõgeva tantsukool Cestants, tänavatants J.J. Street, seltskonnatantsuklubi, Represseeritute Ühendus ning MTÜ Kuldne Iga.

PUURMANI RAHVAMAJA kuulub alates 2018. aasta augustist Põltsamaa Kultuurikeskuse struktuuri. Rahvamaja asub 2015. aastal EL Regionaalarengu Fondi toel rekonstrueeritud endises vesiveski hoones. Puurmani rahvamaja on kogukonna keskuseks, mida kasutavad piirkonna elanikud. Majas on 200 kohaga ja lavaga saal, kus saab pidada pidusid ja sportida, jõusaal, spordiruum, aeroobikasaal, fuajee koos kohvikunurgaga, ringiklassid, bändiruum ja saun. Puurmani rahvamaja pakub tehnilist ja sisulist tuge piirkonna ühele olulisimale huviringile - Puurmani muusikastuudiole (pea 50% mõisakooli lastest on seotud). Lisaks eelpool toodule kasutab Puurmani rahvamaja Puurmani Mõisakool – rahvamajas toimuvad kehalise kasvatuse tunnid ning majas asub Puurmani raamatukogu (Põltsamaa Raamatukogu haruraamatukogu). Puurmani rahvamajas töötab 2 spetsialisti. 2022 aasta seisuga tegutseb 4 laste- ja noorte huvitegevuseringi, sh muusikastudio ning 4 täiskasvanute huvitegevuseringi. Lisaks kasutab ruume Jõgeva tantsukool Cestants tantsutundide läbiviimiseks.

PAJUSI RAHVAMAJA kuulub alates 2019. aasta aprillist Põltsamaa Kultuurikeskuse struktuuri.

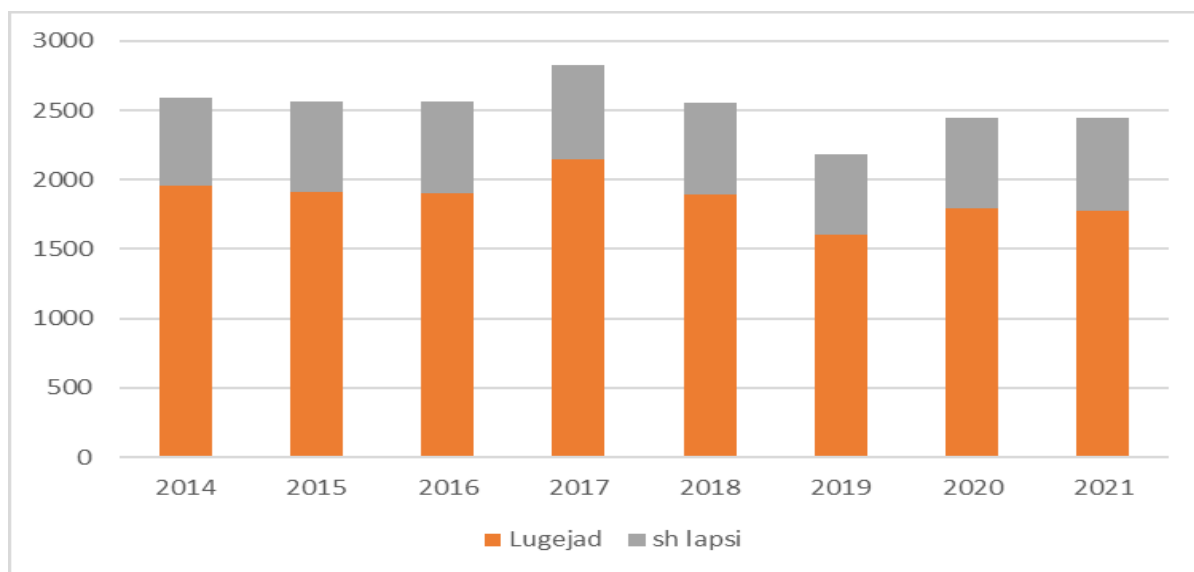
Pajusi mõisa südames asuv omanäolise kompleksi Pajusi mõis peamajas tegutsev rahvamaja on kultuuriasutusena tegutsenud juba ligi 100 aastat. Pajusi rahvamaja on renoveeritud 2017 aastal. Rahvamaja on imelise interjööriga mõisahooned kultuurisündmuste ja koolituste nautimiseks. Majas on võimalus kasutada väikest saali, mida kasutatakse galeriina, kuni 120 kohaga suurt saali, 30 kohalist salongi – kohvikuruumi. Pajusi rahvamajas töötab 2 spetsialisti. 2022 aasta seisuga tegutseb 3 laste- ja noorte huvitegevuseringi ning 4 täiskasvanute huvitegevuseringi. Majas tegutseb üks Eesti vanimaid rahvatantsurühmasid ja kogukonda liitev teatritrupp. Pajusi rahvamaja on populaarne seminaride, kokkutulekute ja perekondlike suursündmuste tähistamispaigana.

5.2 Raamatukogud

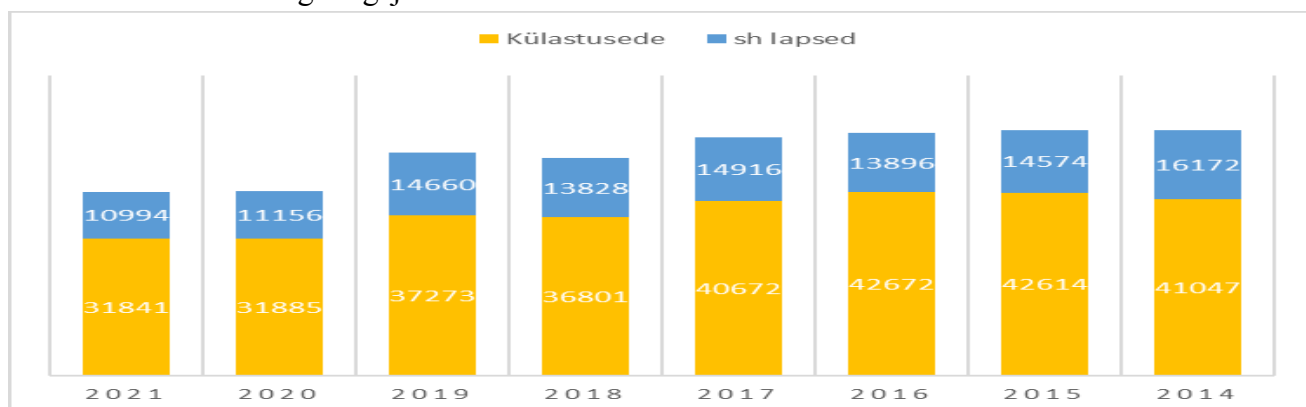
Alates 1. jaanuarist 2018 on kõik ühinenud omavalitsuste raamatukogud koondatud ühtsena Põltsamaa Raamatukogu juhtimise alla, kuhu kuuluvad Põltsamaa linna pearaamatukogu koos kolme haruraamatukoguga (Adavere, Aidu, Puurmani) ja kolme teeninduspunktiga (Lustivere, Pajusi, Tapiku). Põltsamaa Raamatukogu täidab ka maakonnaraamatukogu ülesandeid Jõgevamaal.

Raamatukogud on kujunenud omalaadseteks kogukonna kultuuri- ja teenustekeskusteks, kus raamatukogu põhiteenuste kõrval korraldatakse kirjandusüritusi, näitusi, salongi- ja filmiõhtuid, tegeldakse laste lugemishuvi tõstmise ja vaba aja sisustamisega, pakutakse

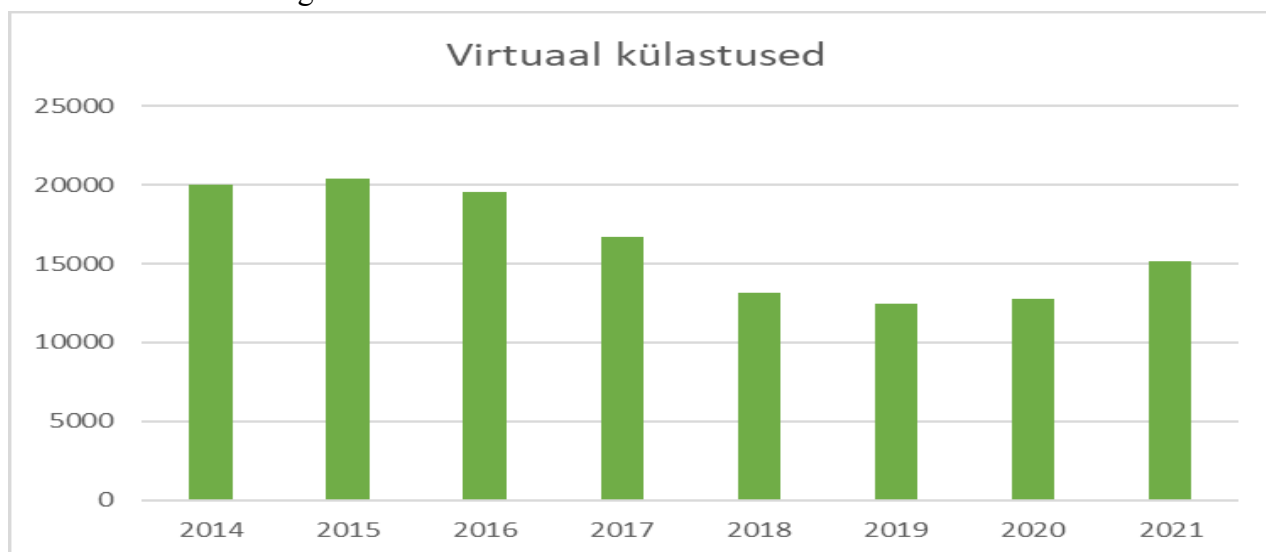
mitmesuguseid teenuseid, sh e-teenuseid, raamatukogude juures tegutsevad erinevad klubid ja ringid nii täiskasvanutele kui lastele.

Joonis 10. Raamatukogu lugejad 2014-2021.

Joonis 11. Raamatukogu külastused 2014-2021.

Joonis 12. Põltsamaa raamatukogu virtuaalsed külastused 2014-2021.

5.3 Põltsamaa lossikompleks

Põltsamaa Loss ja linnusemüürid on piirkonna tuntuim ja külastatuim turismiobjekt. Arhitektuuripärandil põhinev külastuskeskus koondab enda alla muuseumi, veinikeldri, restorani, erinevad käsitöökojad ning välilava sündmuste korraldamiseks. Alates 2023. aasta kevadest on kasutusel ka ajaloolised hooned. Väravahoones asub kompleksi keskne teenindusala, lisaks ekspositsiooniruumid ja black box tüüpi saal. Konvendihoone varemed on konserveeritud ning külastajatele võimalus liikuda säilinud korrusetasapindadele ja keldrites ning tõusta lossitorni.

Lossikompleks on ka hinnatud suurürituste korraldamise paik. Uue välilava tehniline lahendus tagab sündmuse korraldajatele rida mugavuseeliseid (juhitavad riputusmehhanismid, kaldtee jms).

Lossis on avatud ka turismiinfopunkt, kus jagatakse piirkonna turismiobjekte tutvustavat infot nii külastajatele kui piirkonna turismiettevõtjatele.

5.4 Muuseumid

Põltsamaa muuseum asutati 1997. aastal. Piirkonna keskseim mäluasutus kuulub alates 2020. aastast koos lossikompleksiga Põltsamaa Vallavara OÜ koosseisu. Muuseumis on 2022. aasta seisuga kokku ca 1000 m² ekspositsioonipinda (muuseumihoones, meistritemajas galeriikoridoris, rokokooosalis, väravahoones; 2023. aastal lisandub konvendihoone väliekspositsioon). Muuseum tegeleb Põltsamaa piirkonna ajaloo ja esemete kogumise, säilitamise ja eksponeerimisega. Muuseumi põhikogus on arvel üle 6000 foto ja 4000 eseme, sh dokumendid. Viimase kolme tegutsemisaasta keskmine külastatavus on 7000 külastajat aastas (koroonapiirangute mõju). Püsiekspositsiooni kõrvale korraldatakse ka ajutisi näituseid oma kogudest, majutatakse külalishäidusi ning võetakse aktiivselt osa vabariikliku mõjuga muuseumiüritustest (Muuseumiöö, Muinsuskaitsepäevad, Arheoloogiapäevad, Unustatud Mõisad jm). Giiditeenust osutatakse mitmes võõrkeeles, teenuste valikusse kuulub erinevaid ekskursioonimarsruute, muuseumitunde ja õppeprogramme. Põltsamaa Muuseumi üheks tegevusülesandeks on oma kogude digiteerimine muuseumide avalikku infosüsteemi MuIS.

Toidumuuseum on Põltsamaa muuseumi halduses olev teemaala, mis tutvustab Põltsamaa veini- ja toidutööstuse kuulsusrikast ajalugu. Näitusealal näeb nii ehedaid endisaegseid tootmiseseadmeid, fotomaterjali, originaalpakendeid jms.

Riho Laanese Raadiomuuseum on eramuuseum, mille ekspositsioon koosneb ca 300 musealist ja annab raadioajaloo ülevaate perioodist 1925-1990. Lisaks raadiotele on väljapanekus esindatud ka grammofonid, magnetofonid ja autoraadiod.

Rutikvere Meierei on eramuuseum, mis avati 2019. aastal. Lisaks autentsel kujul restaureeritud hoonele näeb muuseumis ka piimatööstuse asutamisaegset sisseseadet. Meierei on avatud ettetellimisel.

5.5 Külaliikumine ja koostöö kodanikuühendustega

Põltsamaa valda iseloomustab aktiivne külaliikumine ja tihe koostöö kodanikuühendustega. Vallavalitsus teeb koostööd kodanikuühendustega kultuuri-, huvihariduse-, noorsootöö- ja spordivaldkonnas. Külaseltsid korraldavad erinevaid kultuuri- ja spordisündmusi, on oma piirkonnas vastava taristu valdajad või haldajad, viivad läbi huviringe ning osutavad mitmeid teenuseid. Külaseltsid panustavad aktiivselt piirkonna elanike elukeskkonna parendamisse ja arengusse. Tegevustoetuste saamiseks kirjutatakse erinevaid projekte, milledest saadud vahendeid kasutatakse näiteks külamajade korrastamiseks, lastelaagrite korraldamiseks, ühiste väljasõitude tegemiseks jne. Tabelis 10 on ülevaade piirkonna olulisematest ühendustest.

Tabel 10. Põltsamaa valla kultuuri ja huvitegevusega tegelevad MTÜ-d ja seltsingud.

Nimi	Tegutsemise algus	Üldinfo
MTÜ Adavere Mõisa Selts	2003	Korraldab Adavere mõisas tegutseva Vaba Aja Keskuse tööd. Selts korraldab piirkonna kultuuriüritusi (nt jüri-, volbri-, jaanipäev, lastekaitsepäev, kontserdid, väljasõidud jms), huviringide tööd, lastele suviseid töö- ja puhkelaagreid, püüab tagada mõisa suuremat avatust (sh osalemine külastusmängus Unustatud mõisad).
MTÜ Esku Külaselts	2004	Tegutseb Esku piirkonnas ning koondab sealseid elanikke. Korraldab kohalikke kultuurisündmusi, lastelaagreid, väljasõite, millest võivad osa võtta ka mujal elavad vallakodanikud. Ühiselt korrastatakse Esku ümbruskonda.
MTÜ Kamari Haridusselts	2000	Organiseerib Kamari küla ühistegevust ja kultuurielu. Korraldatavad üritused (Kamari veetrall, Avatud Külavärvad, Supifestival jne) on leidnud laia kõlapinda.
MTÜ Lustivere Külaselts	2003	Haldavad Lustivere Kultuurimaja, kus korraldatakse kultuurisündmusi ja huvitegevust. Väliürituste korraldamiseks on rajatud kultuurimaja hoovi välilava. Koondab Lustivere kandis elavaid aktiivseid inimesi, kes soovivad, et piirkond areneks.
MTÜ Pajusi Küla Selts	2000	Tegevuse eesmärgiks on Pajusi mõisakeskuses "elu" hoidmisele kaasaaitamine, looduse ning kohaliku kultuuripärandi säilitamine, osalemine

		kohaliku kultuurielu korraldamises ning külaelu edendamises ühise tegevuse abil.
MTÜ Puurmani Käsitööselts Kati	2006	Tegevuse peamine eesmärk on koondada ja ühendada käsitööst huvitatud inimesed ning oma liikmete tegevuse kaudu säilitada käsitöötraditsioonide järjepidevus.
MTÜ Tapiku Külade Selts	2018	Tapiku Külade Selts korraldab ühistegevust ja kultuurisündmusi (jaanipäev, kohvikute- ja teatripäev, kõrvitsapäev). Remonditakse ja korrastatakse järk-järgult külamaja ja külaplatsi.
MTÜ Umbusi Külaselts	2010	Põhieesmärgiks on Umbusi ja Kablaküla piirkonnas külaelu arendamine. Sealhulgas elukeskkonna vääristamine ning tarvilike infrastruktuuride parandamine ja loomine, elanike arendamine ja vaba aja veetmise võimaluste loomine ning kogukonnatunde tugevdamine. Külaselts korraldab traditsioonilisi üritusi nagu talgud ja jaaniõhtu, lisaks ka külapäevi, näitusi ja kinoõhtuid.
MTÜ Vägari	2007	Eesmärgiks on külaelanike ühise tegevuse läbi muuta oma kodukant kaunimaks ja atraktiivsemaks.
MTÜ Puurmani Eakate Selts	2018	Eesmärgiks on Puurmani piirkonna eakate turvaline sotsiaalelu ja ühistegevuse taastamine ning arendamine. Korraldatakse liikmetele rahvakalendri tähtpäevade temaatilisi üritusi ja ekskursioone silmaringi avardamiseks. Pakub piirkonnas kolme teenust: ühissauna kasutamise võimalus, dušikasutus ja automaatpesumasina pesupesemise võimalus.

5.6 Kogudused ja usulised organisatsioonid

Põltsamaa vallas tegutsevad aktiivselt mitmed kogudused ja kristlikud organisatsioonid, sh:

- Seitsmenda Päeva Adventistide Põltsamaa Kogudus
- Eesti Apostlik- Õigeusu Kiriku Põltsamaa Pühavaimu Kogudus
- Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Põltsamaa Niguliste Kogudus

- Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku Põltsamaa Jordani Kogudus
- Põltsamaa Noorte Naiste ja Noorte Meeste Kristlik Ühing
- Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Kursi Maarja-Eliisabeti Kogudus

Kogudused ja usulised organisatsioonid korraldavad regulaarselt jumalateenistusi, tegelevad noortega, pakuvad vaimset, sotsiaalset ja materiaalselt abi tuge vajavatele inimestele. Kogudused hooldavad neile kuuluvat kinnisvara – kirikuid – mis mitmel juhul on muinsuskaitsealused objektid.

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Põltsamaa Niguliste Kogudusele kuuluv kirik asub Põltsamaa lossikompleksis ja on kujunenud oluliseks külastusobjektiks.

6. SPORT JA LIIKUMISHARRASTUS

Välja on kujunenud eelisarendatavad spordialad ja traditsioonilised spordiüritused, mida toetatakse valla eelarvest.

Eelisarendatavate spordialade jätkusuutlikkuse tagamiseks ja toetamiseks toimub koordineeritud sporditegevus SA Põltsamaa Sport kaudu, mille tegevused on kajastatud tabelis 11.

Tabel 11. Põltsamaa valla spordiasutused.

Asutus	Tutvustus
SA Põltsamaa Sport	Sihtasutuse eesmärgiks on juhtida sportlikku tegevust ja aidata kaasa spordi arengule Põltsamaal (korraldab spordi juhtimist, kogub ja analüüsib spordialast teavet, haldab spordirajatisi, korraldab sporditeemalisi üritusi, spordivõistlusi). Hallatavad objektid: Felixhall, Pisisaare spordikeskus, Põltsamaa ujula, kunstmuruväljak, Lille tn tenniseväljak, Kuningamäe Terviserada. Sihtasutus haldab Põltsamaa Spordikooli.

Lisaks eelnevale on Põltsamaa valda registreeritud 27 spordiklubi ja üks spordiühendus. Spordiregistri andmetel tegeletakse Põltsamaa vallas organiseeritult 20 spordialaga ja tegevustes osaleb 613 harrastajat (täiskasvanuid 275 ja noori 338). Populaarseimad alad nii täiskasvanud harrastajate kui noorte hulgas on jalgpall, suusaspord ja uisutamine.

Spordiregistri andmetel on Põltsamaa vallas 40 spordiobjekti, neist olulisemad on: Põltsamaa Felixhall, Pisisaare Spordikeskus, Põltsamaa kunstmuruväljak, Kuningamäe terviserada, Adavere uisurada, Kuningamäe kardirada, Piiraja rallikrossirada, jalg- ja jalgrattateed (Pisisaare-Põltsamaa, Kamari-Põltsamaa), Kamari järve veelauakeskus Wpark.

7. TERVISEDENDUS

2022. aastal on Põltsamaa vallas käivas Tervise- ja heaoluprofiili koostamine. Terviseprofiili koostatakse koostöös Tallinna Tervisekõrgkooli kolmanda kursuse tudengitega.

Terviseprofiili eesmärk on välja selgitada elanikkonna jaoks enam levinud terviseriskid ja riskikäitumised ja leppida kokku tegevussuunad riskide ennetamiseks. Tervise ja heaoluprofiil sisaldab:

- demograafilist olukorda ja rahvastiku tervise analüüsi;
- tervist toetavat ja turvalist elukeskkonda ning osalusvõimaluste analüüsi;
- universaalsete teenuste kättesaadavust ja kvaliteedi analüüsi;
- haavatavate (riskis) sihtrühmadega tegelemise kirjeldust;
- kohaliku omavalitsuse toimimist ja ressursside analüüsi.

Põltsamaa vallas on mitmeid heas korras terviserajatisi. Näiteks on Kuningamäe puhkeala ainuke koht Jõgeva maakonnas, kus on olemas kunstlume tootmise võimekus. Haridusasutused tegelevad aktiivselt noorte liikumisharjumustega. Siiski on suur probleem laste ülekaalulisus.

Lähtuvalt 2022. aastal läbi viidud rahvaküsitluse tulemustest, tunnevad inimesed puudust matkaradadest ja rahvaspordiüritustest. Ka kergliiklusteede võrgustik Põltsamaa linna lähiümbruses ei soosi jala või rattaga tööl ja koolis käimist. Samuti ei ole eakatel traditsioonilisi koos käimise üritusi. 2022. aastal alustas tegevust Väärikate ülikool, mis selle tühimiku täidab.

Tervisedendus on valdkond, mis hõlmab endas nii tervishoidu, sotsiaaltööd, kultuuri, haridust, kui ka strateegilist juhtimist. Kuigi tervisedenduse tegevused ei tundu lühiajalises plaanis hädavajalikud, tekitavad need lisakulusid pikaajalises plaanis. Kui noorte terviseriskidega ei tegeleta, on vaja täiendavaid tervishoiu rahasid keskealiste inimeste abistamiseks.

Põltsamaa vallas tegeleb tervisedendusega osalise koormusega spetsialist.

8.

9. SOTSIAALHOOLEKANNE JA TERVISHOID

8.1 Sotsiaalhoolekanne

Sotsiaalhoolekande ülesandeks on ennetav töö vallaelanike toimetulekuraskustesse sattumise vältimiseks, toimetulekuraskuste kergendamiseks abi osutamine. Siinkohal on mõeldud eelkõige abi toimetulemiseks läbi õpetamise ja toetamise, kuid ka seaduses ettenähtud hüvitiste määramine ja selle üle arvestuse pidamine. Oluline on sotsiaalsete erivajadustega isikute sotsiaalse turvalisuse tagamisele ja ühiskonnas kohanemisele kaasa aitamine ning töö laste ja noortega probleemide ennetamiseks ning töö probleemsete lastega ja peredega.

Seoses eakate ja sotsiaalabi vajavate isikute osakaalu tõusuga on sotsiaalhoolekandes oluline arendada teenuseid, mis võimaldavad inimestel võimalikult kaua oma koduses keskkonnas hakkama saada, sotsiaalkorterite ja toetatud elamise teenuse laiendamine ning statsionaarsete hooldekohtade arvu suurendamine (sh dementsetele).

Põltsamaa vallas toimub sotsiaalteenuste ja –toetuste osutamine Põltsamaa Vallavalitsuse sotsiaalosakonna ametnike, töötajate ja mitmete sotsiaalvaldkonnas tegelevate organisat-

sioonide koostöös. Valla sotsiaalhoolekande paremaks korraldamiseks on vallavolikogu juurde loodud sotsiaalkomisjon.

8.2 Laste hoolekanne

Rahvastikuregistri andmetel oli 2022 aasta 1. jaanuari seisuga Põltsamaa vallas 1699 kuni 18-aastast last ja noort, mis moodustab 18,11% valla elanikest.

2022 aasta 1. jaanuari seisuga oli Põltsamaa vallas 79 puudega last, kellest 37 on kerge puudega (47%), 38 on raske puudega (48) ja 4 sügava puudega (5%).

Laste ja lastega perede hoolekande korraldamiseks ja laste arenguks soodsa keskkonna kujundamiseks on kohaliku omavalitsuse ülesandeks toetada last ja lapsi kasvatavaid isikuid, tehes koostööd perekonnaliikmete ja teiste isikute ning asjaomaste asutustega. Sotsiaalosakonna ülesanneteks on esmane nõustamine laste hooldamise, kasvatamise ja pereprobleemides, vanemliku hoolitsuseta laste elu korraldamine, lapsele hooldus- või eestkostepere leidmine, lapse suunamine asendushooldusteenusele ning koostöö nende asutustega. Eelnevale lisaks erikoolidest ja asendushooldusteenuselt ellu astunud noorte elu korraldamine ning lapsi puudutavates küsimustes vaidluste lahendamisele kaasa aitamine. Olulise tegevusena korraldab sotsiaalosakond ennetustööd (dialoog laste nimel ja soodustusikuga laagrid, politseilaager) ja tööd alaealiste õigusrikkujatega;

Puuetega lastele pakutakse võimaluse korral teenuseid elukoha lähedal. Põltsamaa Lasteaias on tasandusrühm. Koostöös perede, laste ja tervishoiu- ning haridusasutuste spetsialistidega arendatakse laste rehabilitatsiooniks, raviks ja toimetulekuks vajalikke teenuseid: nõustamine, juhendamine, ravivõimlemine, vesiravi, kõneravi jmt. Vajadusel ostab Põltsamaa vald rehabilitatsiooniteenuseid vastavatest asutustest.

Põltsamaa vald osutab koduteenust lastega peredele. Alates 27. augustist 2022 on teenus ümber nimetatud toetavaks pereteenuseks. Teenust osutab esialgu üks töötaja. Teenus on määratud 14 perele. Tegemist on aktiivse teenusega, mis määratakse üldjuhul üheks aastaks ning vajadusel teenusaega pikendatakse. Lisaks teeb Põltsamaa vald koostööd SOS Lasteküla Eestiga, mille peretugevdusprogrammi abil toetatakse veel 11 lastega peret.

Põltsamaa valla eestkostel 14 last.

Asendushooldusteenusel on 01.09.2022 seisuga kokku 20 last, kellest 6 on järelhooldusteenusel.

Kuna Põltsamaa vallal ei ole laste hoolekandetasutusi ning seetõttu ostetakse teenust teistelt organisatsioonidelt lähtudes konkreetse lapse abivajadusest. Kõige rohkem lapsi on teenusel SOS Lasteküla erinevates kodudes, neist kõige rohkem 2010. aastal avatud Põltsamaa peremajades (9 last). Partneriteks on ka Siimusti lastekodu Metsatareke, SA Taheva Sanatoorium ja SA Perekodu.

8.3 Eakate ja puuetega inimeste sotsiaalhoolekanne

Viimaste aastate jooksul on Põltsamaa valla rahvastik oluliselt vähenenud ning elanikkond on vananev. Ka noorte osakaal vallas on vähenenud. Suurenenud on (töövõimetus)

pensionäride, eakate ja puuetega inimeste osatähtsus valla rahva arvust, mis märgistab omakorda sotsiaalse vajaduse kasvu.

Rahvastikuregistri andmetel oli 2022 aasta 1. jaanuari seisuga Põltsamaa vallas pensioniealisi elanikke (65-aastased ja vanemad) 2484 mis moodustab 26,47% valla elanikkonnast (2018. a oli osakaal 21,9 %).

Pensioniealistest on puue on määratud 980 inimesele, nendest on kerge puudega 229 (23%), raske puudega 617 (63%) ja sügava puudega 134 (14%) inimest.

Tööealisi puudega inimesi on Põltsamaa vallas 01.01.2022 seisuga 524, nendest 264 kerge puudega (50%), 177 raske puudega (34%) ja 83 sügava puudega (16%).

Erinevate pensionite saajaid Põltsamaa vallas (01.10.2021 seisuga) oli 2643.

Vallavalitsus peab tagama puuetega inimestele võrdsed võimalused nende aktiivseks osalemiseks ühiskonnaelus ja iseseisvaks toimetulekuks ja looma võimalused puudest tingitud takistuste vähendamiseks või kõrvaldamiseks ravi, rehabilitatsiooni jt teenuste läbi. Lisaks tagama puuetega inimestele juurdepääsu üldkasutatavatesse hoonetesse, määrama vajadusel tugiisiku või isikliku abistaja ja korraldama eestkostet ning hooldust.

Põltsamaa vallas on täisealise isiku hooldus seatud ja määratud hooldaja 170 sügava ja raske puudega inimesele.

Koduteenused, mille raames hooldustöötajad abistavad üksi elavaid eakaid või puudega inimesi nende koduses keskkonnas toimetulekul, on määratud 77 isikule.

Ööpäevaringsel üldhooldusteenusel on 123 inimest, neist Põltsamaa valla toel 80. Suuremad hooldusteenuse osutajad on Lõuna-Eesti Hooldekeskus, MTÜ Lustivere Hooldekodu, SA Põltsamaa Tervis, Pilistvere Hooldekodu, Tori kodu jt.

Põltsamaa valla territooriumil asuvad hoolekandeesutused on kirjeldatud tabelis 12.

Tabel 12. Põltsamaa valla territooriumil asuvad hoolekandeesutused.

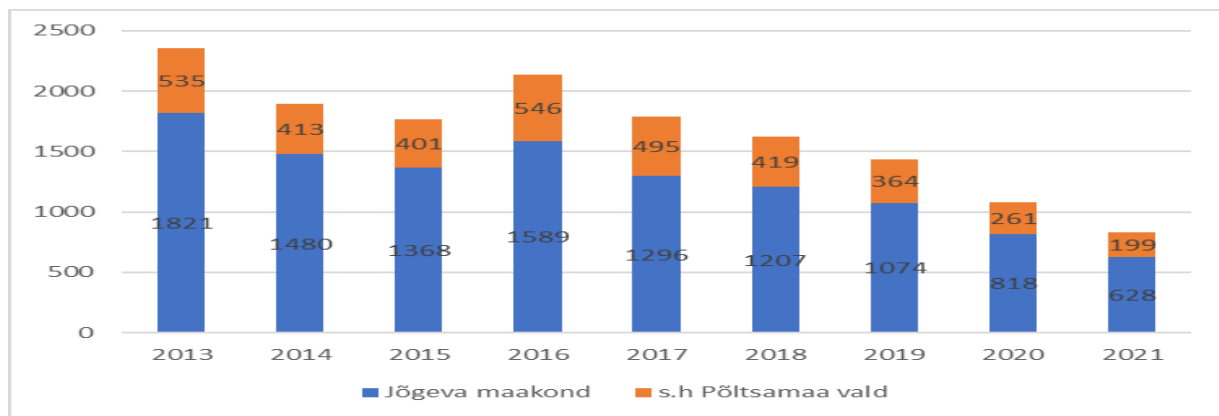
Asutus	Tutvustus
MTÜ Lustivere Hooldekodu	MTÜ Lustivere Hooldekodu liikmed on hetkel Põltsamaa vald (kuni 2022. a lõpuni), MTÜ Lustivere Külaselts ja eraisikud. Hooldekodus on võimalik pakkuda ööpäevaringset hooldusteenust 59-le inimesele. Valmisolek on pakkuda ka eakate päevahoiuteenust ja intervallhooldusteenust.
Põltsamaa Valla Päevakeskus	Tegemist on Põltsamaa valla hallatava asutusega, mis loodi 2017. aastal. 2019. aastast osutatakse teenuseid kahes teenuskohas, mis asuvad Adavere alevikus ja Põltsamaa linnas. Päevakeskuse eesmärgiks on valla abivajavatele inimestele isikukesksete sotsiaalteenuste arendamine ja osutamine, soodustades ja säilitades nende paremat võimalikku igapäevast iseseisvat toimetulekut ning võimaluste loomine huvi- ja vaba aja tegevusteks. Adavere teenuskohas osutatakse täispansioniteenust (majutus, toitlustus, abiteenused) ning erihoolekandeteenustena igapäevaelu toetamise teenust (ka päeva ja nädalahoiu teenusena) ja toetatud elamise teenust. Põltsamaa üksuses

	pakutakse eakatele vaba aja sisustamise võimalusi, ettevalmistused on tehtud eakate päevahoiuteenuse osutamiseks. Põltsamaa üksuses tegutseb ka 2019. aastal loodud ennetus- ja peretöökeskus Põltsamaa Perepesa, mille eesmärk oli luua kohalikul tasandil uus kvaliteet lastega perede probleemide ennetamisel ja varajasel märkamisel, perede toetamisel ning laste vaimse tervise edendamisel. Perepesa tegevus on loodud ennetavate pereteenuste kättesaadavaks tegemiseks ja ennetustöö tulemuslikkuse edendamiseks kohalikul tasandil. Perepesade tegevusmudel lähtub universaalsest lähenemisest. Järjepideva ja süsteemse töö tulemusena toimub varajane märkamine ja vähenevad riskid, mis mõjutavad lapse arengut ja pere heaolu. Klientideks on kogukonna lapseootel ja 0–7 aastaste lastega pered. Lisaks osutab ja korraldab päevakeskus veel sotsiaalteenuseid nagu tugiisikuteenus, isikliku abistaja teenus, sotsiaaltransporditeenus ning muid erinevaid sotsiaal- ja Tugiteenused, tegeleb eakate vaba aja sisustamise ja ühisürituste korraldamisega.
Lõuna Eesti Hooldekeskus Põltsamaa kodu	Eraõiguslik asutus. Põltsamaa Kodu pakub ööpäevaringset üldhooldusteenust kuni 150-le inimesele.
AS Hoolekandeteenused Võisiku kodu	AS Hoolekandeteenused on riigile kuuluv äriühing, mille pakutavad teenused on igapäevaelu toetamine, toetatud elamine, töötamise toetamine, ööpäevaringne erihooldus.
MTÜ Abikeskus	MTÜ Abikeskus on vabatahtlikult liitunud isikute mittetulunduslik ühing, mis alustas tegevust 2001. aastal Vägari külas. Pakub tugikoduteenust sotsiaalsete probleemidega inimestele (kodutud, alkoholisõltlased) ning erihoolekandeteenuseks toetatud elamise teenust kuni 10-le inimesele.
SA Põltsamaa Tervis	SA Põltsamaa Tervis on Põltsamaa vallale kuuluv sihtasutus. SA Põltsamaa Tervis on hooldushaigla nõuetele vastav ambulatoorset eriarstiabi, taastusravi, hooldusravi ja hooldusteenust pakkuv asutus, mis tagab elanikele kvaliteetsed sotsiaal- ja tervishoiuteenused eale ning seisundile vastava toimetuleku säilitamiseks ja parandamiseks. 05. septembril 2022 aastal avas SA Põltsamaa Tervis uue hooldekodu – Sõpruse kodu, kus hakatakse osutama ka üldhooldusteenust 60 inimesele.

8.4 Toimetulekuraskustega isikute hoolekanne

Toimetulekuraskustes isikute sotsiaalhoolekandevaldkonna tegevus on suunatud põhiliselt abivajajate minimaalse sissetuleku tagamisele ning nende iseseisva toimetuleku ja tööga hõivatusetoetamisele. Toimetulekutoetuse vahendeid eraldab riik ja Põltsamaa vald maksab antud toetust vastavalt sotsiaalhoolekande seaduses kehtestatud korrale.

Toimetulekutoetuse summad on viimase viie aasta jooksul vähenenud. Talvekuudel on abivajajaid rohkem seoses kütteperioodi ja sellega kaasnevate küttekuludega, suveperioodil vähem, sest siis on eluasemekulud väiksemad ning lihtsam on leida hooajalist tööd.

Joonis 10. Rahuldatud toimetulekutoetuste arv Jõgevamaal ja Põltsamaa vallas. (Allikas: Statistikaamet).

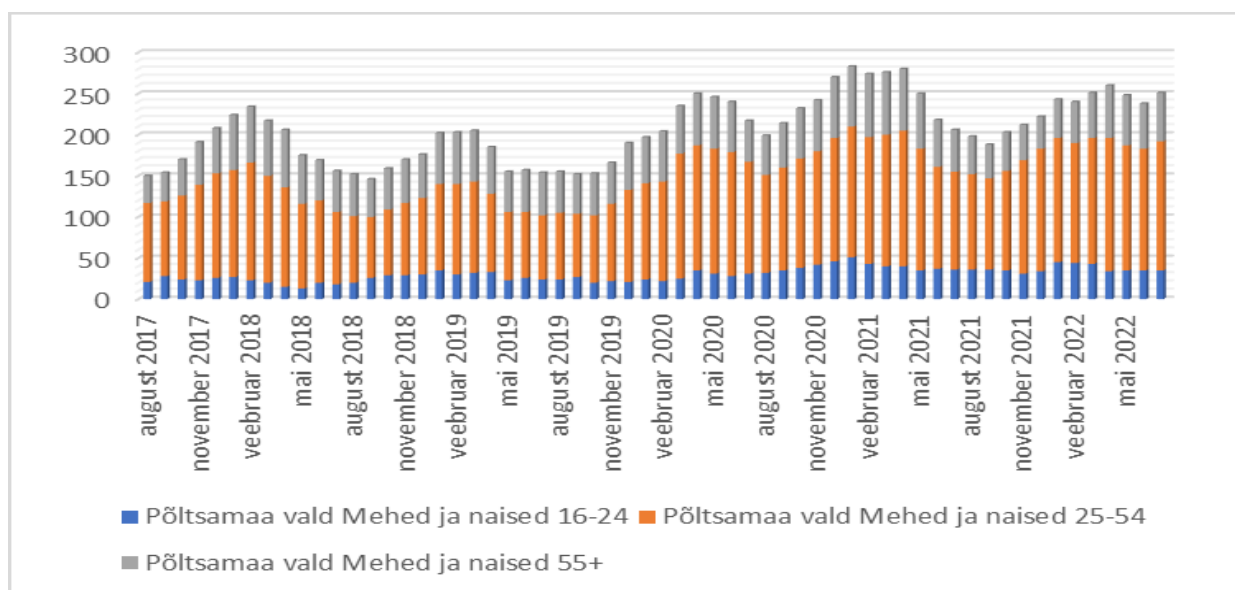
Rahuldatud toetuse taotluste arv on aasta-aastalt kahanenud. 2019. aastal esitati 364 taotlust, 2020. aastal 261 ning 2021. aasta 199. Samuti on vähenenud väljamakstavad summad. 2019. aastal maksti toetust summas 86140 eurot, 2020. aastal 51558 eurot ja 2021. aastal 41 544 eurot. 2022. aastal on toimunud aga märgatav nii taotlejate arvu kui ka väljamakstava summa tõus, mis tuleneb Ukraina sõjapõgenike elama asumisest Põltsamaa valda.

8.5 Sotsiaaleluruumid

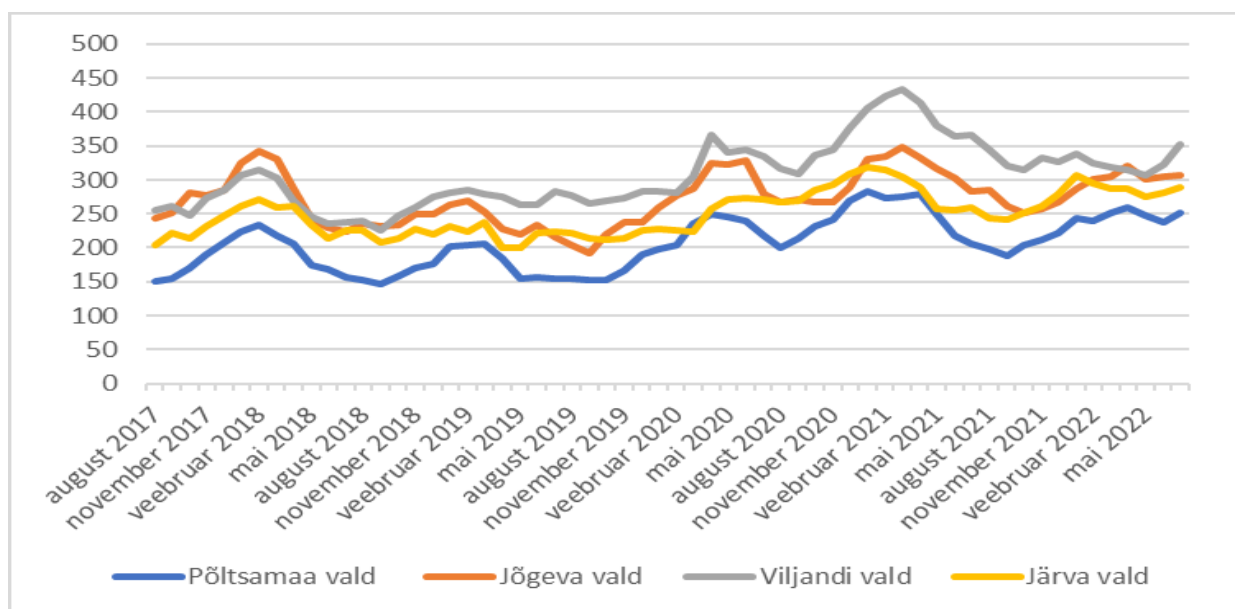
Valla kodanikele, kes erinevatel toimetulekupõhjustel ei suuda ennast ise eluasemega varustada, on Põltsamaa vallal olemas sotsiaaleluruumid, millest paljud vajavad paraku põhjalikku remonti. Sotsiaaleluruumid asuvad valla erinevates piirkondades: Lustiveres, Põltsamaal, Vägaris ja Võisikul, Mällikveres.

8.6 Tööturg

Põltsamaa vallas oli 01.01.2022 seisuga tööealisi (16–64-aastaseid) elanikke 5299. 01.01.2018 oli see arv 6370 ehk 63,6% elanikkonnast. Töötukassa andmetel oli 2022. aasta 1. jaanuari seisuga ennast töötuna registreerinud 243 inimest. Viimasel kolmel aastal on töötute arv olnud tõusutrendis (2020-197, 2021-282, 2022-243). Ühe trendina Põltsamaa valla töötute arvus kerkib esile sempoone varieeruvus – suvekuudel on töötute arv väiksem kui talvekuudel. Tendentsid on kajastatud joonisel 11. Selle üheks põhjuseks on ajutiste töökohtade pakkumine piirkonna ettevõtete poolt, mis on tegevad peamiselt põllumajanduses ja toiduainete töötlemises.

Joonis 11. Põltsamaa valla töötud vanusegrupiti. (Allikad: Töötukassa, Statistikaamet).

Joonis 12. Registreeritud töötute arv Põltsamaa vallas võrreldes naabervaldadega (august 2017 kuni mai 2022). (Allikas: Statistikaamet.)

8.7 Sotsiaaltoetused- ja teenused

Põltsamaa vallas makstakse erinevaid toimetulekutoetust soodustavaid sotsiaaltoetusi.

Sissetulekust sõltumatud toetused on sünnitoetus (2x 200 eurot, alates 2022. aastast 2x350 eurot), kooli alustamise toetus (100 eurot, alates 2022. aastast 150 eurot), laste prillitoetus (prilliklaaside maksumuse ulatuses), asenduskodust elluastuja toetus (600 eurot), hooldajatoetus (20-100 eurot), matusetoetus (250 eurot).

Lisaks eelnevale on olemas toetused, mis sõltuvad sissetulekust: tervisetoeetus, lasteaia ja lastehoiu kohatasu toetus, koolitoetus, täiendav sotsiaaltoetus, erakorraline toetus, sotsiaalvalveteenuse toetus ja vältimatu sotsiaalabi. Sihtotstarbeline toetus on veel riiklik toimetulekutoetus.

Põltsamaa vallas korraldatakse järgmisi sotsiaalhoolekande seadusest tulenevaid kohustuslikke sotsiaalteenuseid:

- koduteenus – täisealise abistamine kodustes toimingutes ja asjaajamises (s.h. ka lastega peredele)
- väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus – täisealise abistamine ja hooldamine hoolekandetasutuses, k.a. ka eakate päevahooldusteenus
- tugiisikuteenus – täisealise inimese ja/või lapse motiveerimine, juhendamine ja iseseisva toimetuleku arendamine
- täisealise isiku hooldus – puudega täisealise inimese abistamine õiguste ja kohustuste tagamisel
- isikliku abistaja teenus – puudega täisealise inimese abistamine igapäevastes toimingutes
- varjupaigateenus – täisealisele inimesele ajutise öömaja võimaldamine
- turvakoduteenus – lapsele või täisealisele inimesele ajutise eluaseme, turvalise keskkonna ja kriisiabi võimaldamine
- sotsiaaltransporditeenus – puudega inimesele sobiva sõiduki kasutamise võimaldamine
- eluruumi tagamine – sobiva eluruumi kasutamise võimaluse loomine inimesele või perele, kes seda ise pole võimeline tagama
- võlgandustamisteenus – võlgnevus- ja toimetulekuprobleemiga inimese nõustamine võlgnevuste lahendamisel ja ennetamisel
- lapsehooldusteenus – 1,5–3-aastasele lapsele ja kuni 18-aastasele raske või sügava puudega lapsele lapsehooldusteenuse tagamine, et toetada lapse hooldusõigust omava inimese toimetulekut ja töötamist
- asendushooldusteenus – lapse lühi- või pikaajaline hooldamine ja kasvatamine väljaspool lapse bioloogilist perekonda hooldusperes, perekodus või asenduskodus
- järelhooldusteenus - asendushoolduselt ja eestkostelt lahkuva noore iseseisva toimetuleku ja õpingute jätkamise toetamine eluaseme ning vajaduspõhiste teenuste ja toetustega.

Lisaks pakutakse veel eluruumide kohandamise teenust lähtuvalt puudest tingitud vajadustest, abivahendite rentimise teenust (turvahäll, -tool, kargud, küünarkepid, rulaatorid jms), perelepitust, pereteraapiat, psühholoogiteenus ja erinevaid nõustamisi.

Kõiki teenuseid ei paku vallavalitsuse ise. Väljastpoolt Põltsamaa valda ostetakse nt järgmisi teenuseid: laste asendushooldus, hooldamine hooldushaiglates, ööpäevaringne üldhooldusteenus, turvakoduteenus, tugiisiku teenus, rehabilitatsioon, pereteraapia.

8.8 Tervishoid

Valla elanikele on tagatud esmatasandi tervishoiuteenused. Põltsamaa Perearstikeskus asub Lossi tn 49 ruumides, kus töötab 5 perearsti. Lisaks on perearstikeskused Adaveres ja Puurmanis.

Tervishoiuteenuseid pakub SA Põltsamaa Tervis. Eriarstide teeninduspiirkond hõlmab kokku ligi 12 000 elanikku: peale Põltsamaa valla kasutavad siinseid teenuseid osaliselt Viljandi

valla, Põhja-Sakala valla ning Järva valla elanikud. Sihtasutuses on võimalused röntgendiagnostika ja funktsionaaldiagnostika läbiviimiseks, kardioloogilisteks uuringuteks ning ambulatoorseks taastusraviks. SA Põltsamaa Tervis ruumides osutavad teenust Synlab Eesti OÜ laboratoorium, Sihtasutus Viljandi Haigla ja Ortopeediakeskus OÜ. Sihtasutus iseseisvat statsionaarset õendusabiteenust. Alates 2005. a on avatud 20 voodikohaga iseseisev statsionaarne õendusabi osakond. Tänapäevaks on see osakond laienenud 32 kohaliseks. Hooldus on suunatud stabiilses seisundis haigetele, kelle tervisliku või funktsionaalse seisundi oluline paranemine on ebatõenäoline – eesmärgiga aidata haigel kroonilise haiguse või väljakujunenud puudega kohaneda.

Põltsamaal on kohapeal kiirabibrigaad, mis kuulub Tartu Ülikooli Kliinikumi kiirabi koosseisu. Kiirabi teenuse säilitamine Põltsamaal on vajalik, eriti arvestades Tallinn-Tartu-Võru-Luhamaa maantee lähedust ja sellest tulenevaid riske.

Lisaks töötavad Põltsamaa vallas silmaarstid, hambaarstid, proteesijad ja massöörid.

Suurim arendustegevus sotsiaalvaldkonnas on hetkel uue kaasaegse, kõigi mugavustega üldhooldekodu ehituse lõpetamine, sisustamine ja avamine.

9. ETTEVÕTLUS

Põltsamaa valla ettevõtlust mõjutab enim asukoht Kesk-Eestis Tallinn-Tartu-Võru-Luhamaa ja Jõgeva-Põltsamaa, Põltsamaa-Võhma maantee ääres. Põltsamaa vallas on Äriregistri andmetel 01.01.2022 seisuga registreeritud 12 aktsiaseltsi, 564 osaühingut, 202 füüsilisest isikust ettevõtjat, 6 usaldusühingut, 9 tulundusühistut, 1 täisühing, 2 sihtasutust, ning 364 mittetulundusühingut ja korteriühistut. Ülevaate Põltsamaa valla ühingute muutusest annab tabel 13. Töötajate arvult on sarnaselt teistelegi omavalitsustele kõige rohkem alla 10 töötajaga ettevõtteid.

Tabel 13. Põltsamaa vallas tegutsevad ühingud. (Allikas: Äriregister).

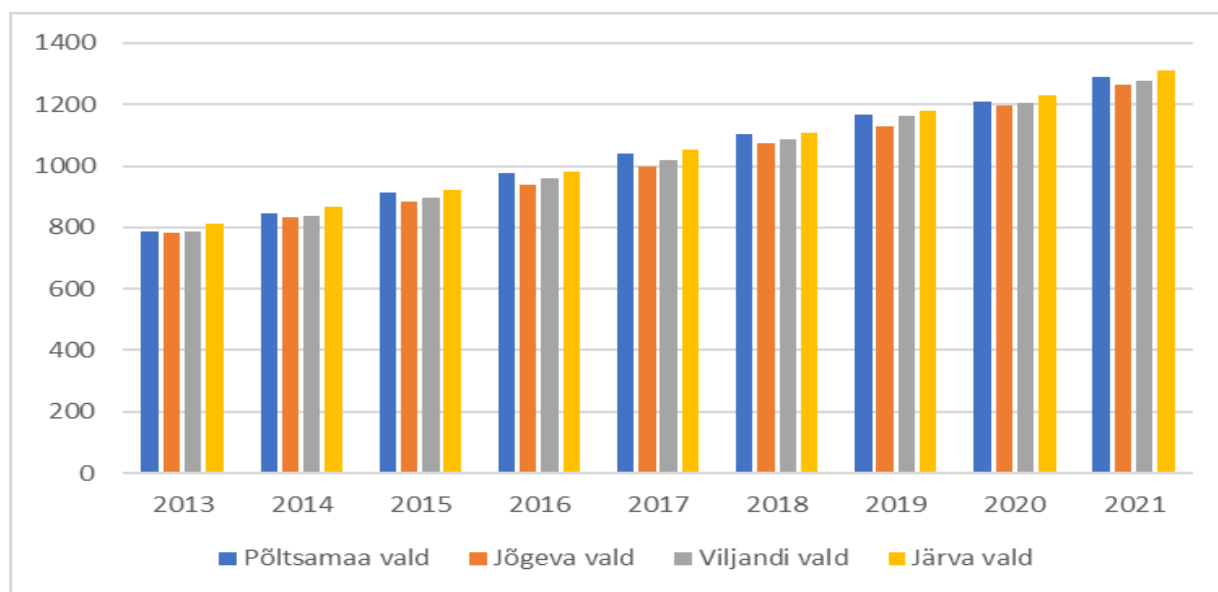
	2017	2018	2019	2020	2021
Füüsilisest isikust ettevõtja	237	235	226	213	202
Täisühing	1	1	1	1	1
Usaldusühing	2	5	1	11	6
Osaühing	444	461	496	515	564
Aktsiaselts	14	13	12	12	12
Tulundusühistu	8	8	9	7	9
Välismaa äriühingu filiaal	0	1	1	0	0
Mittetulundusühingud, s.h korteriühistud	149	350	355	361	364
Sihtasutus	4	4	4	3	2
Kohaliku omavalitsuse üksus	27	24	18	16	17

Suurema osa moodustavad põllumajandusliku tootmisega tegelevad ettevõtted (237), lisaks on veel suurema arvuga esindatud ehitustegevusega (112), hulgi- ja jaekaubandusega (88) ja töötleva tööstusega (60) seotud ettevõtted.

Töötajate arvu poolest olid Statistikaameti 2021 aasta seisuga 95,5% nn mikroettevõtted (alla 10 töötajaga), 4,0 % ettevõtetes töötas 10-49 töötajat ja 0,5 % ettevõtetest andsid tööd rohkemale kui 50-le inimesele.

Põltsamaa vallas oli 1.01.2022 andmetel 5299 tööealist (19-64 eluaastat) elanikku ja maksumaksjaid oli 4239.

Põltsamaa valla elanike keskmine kuupalk on viimase viie aasta jooksul stabiilselt kasvanud, keskmine brutopalk 2017. a seisuga oli Statistikaameti andmetel Põltsamaa vallas 1039 eurot kuus ning maakonna keskmine palk oli vastavalt 915 eurot kuus ning Eesti keskmine 1221 eurot kuus. Võrdluses jääb keskmine töötasu Eesti keskmisega madalamaks, mis peaks looma mõnevõrra soodsamad eeldused tööjõu värbamisel, kuid samas võib tingida madalam sissetulek omakorda teenuste ja toodete väiksema kohapealse tarbimise. Trendid on kajastatud joonisel 13.

Joonis 13. Palgatöötaja brutopalga trendid 2013-2021. (Allikas: Statistikaamet).

Riiklike ja tööjõumaksude suurimad maksjad Põltsamaa vallas on Orkla Eesti AS, Moreen OÜ, OÜ Eesti Killustik, AS Kaltsiit ja Sawmill of Sadala OÜ.

Põltsamaa valla suurimad ettevõtted müügitulu järgi on Põltsamaa Felix AS, Puit-Profiil AS, Moreen OÜ, OÜ Eesti Killustik ja Kaavere Agro OÜ.

Suurimate töötajate arvuga ettevõtted/asutused on Orkla Eesti AS, Puit-Profiil AS, Põltsamaa Ühisgümnaasium, Põltsamaa Vallavalitsus ja Sawmill of Sadala OÜ.

10. TURISM

Põltsamaa vald asub Kesk-Eestis ning seda läbib Eesti suurim magistraal, Tallinna–Tartu maantee, mis on suurepärane eelis turismiteenuste arendamisel. Samuti läbib valda teine oluline suund – Jõgeva–Põltsamaa–Võhma maantee. Põltsamaa vald on geograafiliselt väga soodsas asukohas nii elukeskkonna kui külastuspaiga vaatenurgast. On oluline, et Põltsamaa piirkond ei jääks turistidele pelgalt läbisõidukohaks, vaid suudaks neid ahvatleda pikemalt peatuma.

Põltsamaal vallas asub 2022. aasta seisuga 15 majutuskoha, sh 8 külalistemaja, 5 puhke- ja turismitalu ning 2 külaliskorterit. Söögikohti leidub vallas 12, nende hulgas 9 kohvikut-restorani, 2 kiirtoidukohta ja 1 publi. Muuseume tegutseb 3, Põltsamaa valda tutvustab neist Põltsamaa Muuseum. Valla turismiinfot jagab lossihoovis muuseumi juures asuv Põltsamaa Turismiinfopunkt.

Piirkonna turismiturundusega tegeleb suures osas Põltsamaa Vallavara OÜ, kes haldab kogu losskompleksi, sh muuseumit ja turismiinfopunkti. Iga-aastaselt osaletakse turismimessidel nii Eestis kui välismaal, koostatakse piirkonda tutvustavat trükist ning hallatakse Põltsamaa turismiveebi ja sotsiaalmeediakanaleid. Samuti osaletakse erinevates turismiga seotud koostöövõrgustikes, nt Via Hanseatica, Riverways jt.

Turismi seisukohalt on Põltsamaa vallal potentsiaali mitmetes valdkondades.

Piirkonna keskuseks on väike ja kaunis Põltsamaa linn, mida turismimaastikul tuntakse sildade ja parkide, rooside ja veini linnana. Siin leidub rohkelt parke ja rohealasid; siit voolab läbi Eesti pikkuselt kolmas jõgi – Põltsamaa jõgi; jalutuskäigul võib läbi käia kõik 19 silda, mis ühendavad jõe vastaskaldaid või saarikuid kallastega. Roosidega seostatakse Põltsamaad just Põltsamaa Roosiaia tõttu, mis on oma sortimendi poolest Baltimaade suurim, ning linna südames asuva Roosisaare tõttu. Seos veinidega tuleneb Põltsamaa lossihoovis asuvast veinikeldrist, mis pakub kohalikke, Põltsamaa veine.

Piirkonna suurimad turismiobjektid on kirjeldatud tabelis 13.

Tabel 13. Põltsamaa valla turismiobjektid.

Nimetus	Tutvustus
Põltsamaa linnus	Piirkonna üks oluline sümbol, mille ehitamist alustati juba 1272. aastal. Põltsamaa lossihoovis asuvad: Põltsamaa Muuseum koos turismiinfopunktiga, Põltsamaa Veinikelder ja Toidumuuseum, lossirestoran Konvent, Katre Arula Meistrikoda, Põltsamaa Kunstikool, Kesk-Eesti Kunstigalerii <i>pART</i> , Kersti Kangrukoda, rokokooosal ja Meistritemaja galerii. Samas asub EELK Põltsamaa Niguliste kirik. Suviti toimub lossihoovis rohkelt erinevaid kontserte ja kultuurisündmusi.

Mõisad ja kirikud	Põltsamaa oli kunagi õitsev majandus- ja kultuurikeskus, mille sümboliks on linnas asuv linnus. Põltsamaa näol on tegemist väga mõisaterohke piirkonnaga, vallas asuvad lisaks linnusele veel Uue-Põltsamaa, Adavere, Lustivere, Võisiku, Pajusi, Tapiku ja Puurmani mõisad. Enamiku nende juurde kuuluvad mõisapargid. Samuti on vaatamist väärt kirikud nii Põltsamaal kui Kursis.
Muuseumid	Põltsamaa Muuseum tutvustab Põltsamaa piirkonna ajalugu, asub lossihoovis. Giiditeenust pakutakse kogu valla territooriumil viies keeles. Vallas asuvad veel Riho Laanese Raadiomuuseum, Põltsamaa Toidumuuseum.
Ajaloolised hooned	Arhitektuuriliselt ja ajalooliselt on väga väärtuslik Aleksandrikooli hoone Väike-Kamaris. Olulised vaatamisväärsused on Jaan Krossi kuulsaks kirjutatud „Keisri hullu“ T. E. von Bocki matmispaik Võisiku lähedal Kundrussaare kalmistul ning Kalme külas vana hiiekoht Mandri-Eesti keskpunktiga. Kuningamäel asus kunagi trükikoda , kus trükiti esimene eestikeelne perioodiline väljaanne „Lühhike Õppetuse“. Võhma külas sündis Karl August Hermann. Pajusi ja Pisisaare vahel asub perekond von Wahli, Adaveres von Stackelbergi ning Kütimäel von Pistohlkorsi rahula.
Loodus- ja aktiivturismi objektid	Põltsamaa vallas on mitmeid looduskauneid kohti. Puhkealana kasutatakse peamiselt Põltsamaa jõe ümbrust (sh Roosisaar) ja Kamari paisjärve puhkeala. Seega on võimalik kasutada Põltsamaa jõe potentsiaali jõeturismi arendamisel. Aktiivseks puhkuseks kasutatakse Kamari paisjärve ümbrust ja seal asuvat veelauakeskust WPark. Oluline rekreatsiooniressurss on suured rabad ja metsad. Alam-Pedja looduskaitsealal asuvad mitmed õpperajad ja lõkkekohad ning avatud on 75 km veerada. Suured metsad annavad aluse looduse tundmisele. Samuti on külastajate seas populaarne Kuningamägi, kus asuvad kardirada ning ümbruskonna parimad tervise- ja suusarajad, kelgu- ja suusamägi. Vallas on loodud tingimused (kiir)uisutamise tegelemiseks, selleks on Adaveresse rajatud 250 m pikkune asfalteeritud ringrada, mis talvel kaetakse jääga. Vaba aja veetmiseks on populaarne ainulaadne Toretalu talu koos maisilabüridiga.

Eesti Statistikaameti andmebaasi kohaselt oli 2019. a Põltsamaa valla majutuskohade tubade täitumus keskmiselt 30%, tehti kokku 6118 ööbimist 3047 külastaja poolt (andmed põhinevad 9 majutuskoha näitajatel). Järgnenud koroonaaastatel langesid kõik näitajad üle Eesti, sh Põltsamaa vallas.